İÇİNDEKİLER

Seçimler öncesinde Eğitim Emekçilerinin Acil Talepleri 3
G. Gazioğlunun 1 Mayıs olayları dolayısıyla verdiği demeç 6
Türkiye'de 1 Mayısılar 7
Demokratik Eğitim Kurultayı 13
Din Eğitimindeki Gelişmeler üzerine / Yaşar Çağlayan 26
Konuşma Dili, Şiir ve Anlam / Veysel Çolak 32
Başlayan Kavganın Başlattığı / Seyit Nezir 35
Çocuk kitapları ve Edebiyat üzerine / Ahmet Uysal 38
Edebiyat Mektupları 40

Şiirler

Bahar Bu Defa / Seyit Nezir 53
Oynuyor Yürekleri Otomatik Silahların / Savaş Canoğul 55
Önsöz / Mehmet Beber 60
Diriliş / Hilmi Üstün 61
Akşamdır / Adnan Azar 63

Öyküler

Bağışla Beyim / Fahrettin Demir 64
Yaban Kazın İsyanı / Yılmaz Elmas 70
Dergi ve Gazetelerde / M. Bayrak 74

YENİ TOPLUM

TÖB-DER'in AYLIK EĞİTİM BİLİM ve SANAT DERGİSİ

Mayıs ★ YIL: 2 ★ SAYI: 19

TÖB-DER adına sahibi: Gültekin GAZİOĞLU ★ Sorumlu Müdürü: Mustafa DÜZGÜN ★ Genel Yayın Yönetmeni : Ömer ARSLAN ★ Fiyatı : 5 Lira ★ Abone : Yıllık 50, altı aylık 25 Lira ★ Adres : Gazi Mustafa Kemal Bulvarı 14/1 — Demirtepe - Ankara Tel : 17 49 27 - 25 14 52 ★ Baskı: **ÖREN Basımevi** ★Dizgi - Tertip: EVREN Matbası ★ **S.B.T. Mayıs 1977**

Seçimler Öncesinde TÜRKİYE EĞİTİM EMEKÇİLERİNİN ACİL TALEPLERİ

GREVLİ TOPLU SÖZLEŞMELİ SENDİKA HAKKI

Türkiye demokratik öğretmen hareketinin en acil istemi, grev silahı ile donatılmış sendika hakkıdır.

Baskı ve kıyımlara karşı koymamız, asgarî ölçülerde bile olsa özlük ve meslek sorunlarımızı çözmemiz, grevli-toplu sözleşmeli sendika hakkımızı almamıza bağlıdır. Sendika hakkımızı aldığımız zaman DİSK'e katılabilmeliyiz. İşçilerin yararlandığı bütün haklardan yararlanabilmeliyiz. Demokrasi ile yönetilen tüm ülkelerde, eğitim bir işkoludur, eğitim emekçilerinin sendikaları, işçi sendikaları ile bütünleşebilmektedir.

Türkiye, dünyada memurlara sendika hakkı verilmeyen sekiz ülkeden biridir. Diğer ülkeler; Brezilya, Ekvator, İspanya, Ürdün, Liberya, Nikaragua ve Peru'dur. Türkiye'nin de altına imza attığı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Roma Sözleşmesi, Avrupa Sosyal Yasası gibi uluslararası belgeler, bütün çalışanların sendika kurmalarını zorunlu görür.

EĞİTİMİN DEMOKRATİKLEŞTİRİLMESİ

Anti-demokratik Şura Yasası değiştirilmeli, Şura'da eğitim emekçilerinin, öğrenci gençliğin, işçi sendikalarının, diğer demokratik örgütlerin ağırlıklı temsili sağlanmalıdır.

Türkiye eğitim emekçilerine malolmuş olan «YÖNETİCİLERİMİZİ BİZ SEÇECEĞİZ» sloganı hayata geçirilmeli, yöneticiler tabandan seçimle gelmeli, ilkokul öğretmenleri, eğitimin her kademesinde görev alabilmelidir.

Milli Eğitim Bakanlığının kurullarında Türkiye Demokratik Öğretmen Hareketi temsil edilmelidir.

Türkiye eğitim emekçilerinin tayin ve terfi işlemleri demokratik bir esasa bağlanmalıdır. Yurdumuzda devlet memurları arasında, terfi ve tayinler konusunda politik esaslara, siyasi iktidarın keyfi tasarruflarına en çok hedef olan kesimlerinden biri de öğretmenlerdir. Bu haksızlıkların kökten önlenebilmesi için, öğretmenlerin de hâkimlerinkine benzer bir statüye kavuşturulması, tıpkı Yüksek Hâkimler Kurulu gibi, öğretmenlerin de özlük işlerine karar verecek ve demokratik olarak oluşacak bir ÖĞRETMENLER YÜKSEK KURULU kurulmalı, öğretmenlerin tayin ve terfi işlemlerini bu kurul yürütmelidir.

Öğretmen yetiştiren kurumların bir avuç faşist zorbanın işgali altında olduğu, bilinen bir gerçekliktir. Örneğin; eğitim enstitüsü sınavları eğitim tarihimizin silinmesi kolay olmayan bir kara lekesidir. Yasalar ve yönetmelikler bir yana itilerek, özel bir uygulama ile, üniversitelerarasi giriş sınavlarında 150 puan alan okur - yazarlığı bile şüpheli komando taslakları alındı. 400 puanlı demokrat-ilerici gençler dışarda bırakıldı.

Öğretmen yetiştiren kurumların yönetim ve öğretim kadroları tümden değiştirildi. Eli sopalı, bıçaklı, tabancalı milliyetçi eğitimcilere (!) görev verildi. Bir insanlık suçu olan faşizmin en kaba yalan ve demagojileri «bilim» diye okutuluyor.

Yüksek Öğretmen Okulları ve Eğitim Enstitülerinin, eğitim ve yönetim kadroları değiştirildi. Öğretmen Liseleri için gerekli faşist eleman sağlanmaya çalışıldı. Öğretmen okullarındaki demokrat ve ilerici unsurlar temizlendi.

İnsanlık suçu olan faşizme kitle tabanı oluşturulması için ders programları yapıldı, ders kitapları hazırlandı.

Eğitimin demokratikleştirilmesinin önemli bir parçası olarak öğretmen yetiştiren kurumlardaki faşistler temizlenmeli, ders programları ırkçı-şoven, özümlemeci (asimilasyoncu) ögelerinden ayıklanmalı, demokratik bir öze kavuşturulmalıdır.

Özel yöntemlerle öğretmen yetiştiren kurumlara alınan faşist unsurların öğretmen olmaları önlenmelidir.

İlköğretim sorunu halledilinceye değin, öğretmen liselerinden mezun olanlar ilkokul öğretmeni olarak görevlendirilmelidir.

MC döneminde mağdur edilen ve kıyıma uğratılan öğretmen ve öğrencilerin bütün kayıpları karşılanmalıdır.

141 - 142. VE ANTİ-DEMOKRATİK YASALAR

Ülkemizde düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü kısıtlayan, yüzlerce öğretmenin haksız yere anti-demokratik biçimde hapishaneler-

de ve mahkeme kapılarında süründürülmesini sağlayan, öğretmen kıyımına bahane yapılan faşist İtalya kanunlarından aktarılan TCK'nın 141-142. vb. maddeleri kaldırılmalıdır.

ULUSLARARASI İLİŞKİ

Türkiye eğitim emekçilerinin demokratik kitle ve meslek örgütü TÖB-DER'in uluslararası demokratik öğretmen kuruluşlarıyla mesleki, kültürel ve örgütsel planda ilişkiler kurmasını olanaksız kılan anti-demokratik engeller kaldırılmalıdır.

EMEKLİ SANDIĞI

Kamu kesiminde çalışan memurların sosyal güvenliklerini sağlamak amacıyla kurulan Emekli Sandığı, iş adamlarına lüks oteller, moteller, eğlence yerleri, iş hanları yapmaktan öteye önemli bir işlev görmemektedir. Sayısı bir milyona varan memurların ve örgütlerinin Emekli Sandığı yönetiminde hiçbir söz hakkı yoktur.

Emekli Sandığının işleyişi demokratikleştirilmeli, ödenti ödeyenler yönetimde söz ve karar sahibi olmalı, MEYAK'la yapılacağı söylenen sosyal hizmetler, Emekli Sandığına yaptırılmalıdır. MEYAK adı altında toplanan paralar faizleriyle birlikte derhal geri verilmelidir.

İ.Ö.S.S.Y. SANDIĞI

İlkokul Öğretmenleri Sağlık Sosyal Yardım Sandığı Yasası demokratikleştirilmeli, Millî Eğitim Bakanlığının sandık üzerindeki tasarruf yetkileri kaldırılmalı, bütün eğitim emekçilerinin bu Sandığa üye olmaları sağlanmalıdır.

Genel Başkan Gültekin Gazioğlu'nun 1 Mayıs Olayları Dolayısıyla Verdiği Demeç

«Bu tür saldırılar, Devrimci-Demokratik güçlerin bağımsızlık, Demokrasi, Barış ve Özgürlük mücadelesini durduramayacaktır.»

1 Mayıs 1977 günü, Taksim alanını dolduran yüzbinlere, emperyalizmin ve faşizmin uşakları tarafından pusu kuruldu. Bayrama katılan demokratik örgütler, yüzbinlere varan kitleler silahsız ve korumasız idiler. Alana hâkim binalara önceden otomatik silahlı caniler yerleştirilmiştir. Uluslararası tekelci sermayenin Taksim alanına diktiği Intercontinental Oteli misyonuna yakışacak ölçüler içinde önceden tahkim edilmişti. Sular İdaresi binası, iktidar ortağı bir partinin Taksim'deki merkezi, yüzbinlere kurşun yağdıran mevziler olarak kullanılmıştır. Böylece Türkiye işçi sınıfına, tüm emekçilere tarihin en kanlı 1 Mayıs'ı yaşatıldı. Türkiye emekçi halkı 34 yiğit evladını kaybetti; yüzlerce yaralı verdi.

Yerli-yabancı sermaye güçlerinin eli kanlı uşakları, faşist ve maocu bozkurtlar, MC ve CIA patentli bir provokasyonla, kitleleri yıldırmak için canavarca kan içtiler. Türkiye eğitim emekçileri altı üyesini, otuzdört kardeşini yitirdi. Fakat bu tür saldırılar, devrimci-demokratik güçlerin bağımsızlık, demokrasi, barış ve özgürlük mücadelesini durduramayacaktır.

Daha 5 Şubat 1977 günü, Tandoğan meydanında benzer bir saldırı yaşanmıştı. Kitleler yılmadı, 1 Mayıs'ta Taksim'de daha kararlı, daha gür bir topluluk meydana getirdi. Son saldırı, işçi sınıfımızı, emekçi halkımızı daha bilemiştir. Sermayenin gözü dönmüş eli kanlı uşaklarından er geç hesap sorulacaktır.

1 Mayıs 1977'de Taksim alanında saldırıya uğrayan başta DİSK olmak üzere, tüm demokratik örgütlere, işçi sınıfımıza, emekçi halkımıza ve eğitim emekçilerimize başsağlığı dilerim. 3 Mayıs 1977

TÜRKİYE'de 1 MAYIS'lar

Türkiye'de 1 Mayıs'ların geleneği oldukça eskidir. Yüzyılın başlarından itibaren, özellikle uluslararası işçi sınıfı hareketinin etkilerini iyice hisseden Balkanlar'da küçük gösteriler, kutlamalar halinde de olsa 1 Mayıs törenleri düzenlendiği biliniyor. Çoğunluğunu Osmanlı İmparatorluğunun «reji idaresi»nde (tütün tekelinde) çalışan işçilerin oluşturduğu örgütlü sendikal-siyasal kuruluşlar Üsküp ve Selanik gibi o dönemin sanayi merkezlerinde 1 Mayıs'ları heyecanla kutlamışlardır. Selanik proletaryasının 1911 yılı 1 Mayıs'ını olağanüstü güçlü bir gösteri ile kutladığını belirtmek gerek.

Ancak 1 Mayıs gösterileri uzun süre imparatorluk başkentine yansımamıştır. Daha 1912 yılında İstanbul'un işçileri arasında yaygınlaşma eğilimi gösteren bir «sol örgütlenme» gözlenmekle birlikte, o yılın 1 Mayıs gösterisi küçük bir gurubun yemekli toplantısından öteye geçememiştir. Oysa aynı gün Selanik'te binlerce işçi oldukça gürültülü ve heyecanlı bir gösteri yapmışlardır.

Daha sonraki yıllarda ise savaş patlamış; işçilerin bir kısmı cepheye gönderilmiş, bir kısmı da savaş şartlarının «düzeni» içinde çalışmak zorunda kalmışlardır. 1917'ye kadar Türkiye'de, değil 1 Mayıs gösterisi, kayda değer bir işçi direnişi ve hareketi dahi gerçekleştirilmemiştir. 1917 Ekim Devriminin yankıları Türkiye'de de işçiler arasında yeni oluşumların kabarmasına yol açmıştır. 1919 yılından itibaren ise, Kurtuluş Savaşının örgütlenişinin yanısıra özellikle Anadolu'da sol hareketler, İstanbul'da yeni bir grev dalgası, yer yer anti-emperyalist özlü işçi eylemleri patlak vermiştir.

Ama Türkiye'de 1 Mayıs'larla ilgili gösterilerin en etkilisi ve önemlisi ancak 1921 yılında İstanbul'da gerçekleştirilebilmiştir. Enternasyonal işçi sınıfı hareketinin yükselişini de yansıtan 1 Mayıs gösterilerini, 2 Mayıs 1921 tarihli İkdam Gazetesi şöyle anlatıyor: «Şehrimizde işçi bayramı dün işçiler tarafından tesit edilmiştir. Şirket'i Hayriye, Haliç ve Tramvay şirketleri amelesi çalışmadıklarından

vesait-i nakliyenin büyük kısmı muattal kalmıştır. Ameleden bir kısmı bayramlarını tesit için mavi işçi gömlekleri giydikleri, kırmızı boyunbağı taktıkları gibi, hepsi de kırmızı rozetlere hamil idiler. Amelenin bindiği bazı otomobillere de kırmızı bayrak takılmıştı. Türkiye Sosyalist Fırkası'nın Babıali'deki Genel Merkezinde tören yapılmış, saat 10.00'dan 12.00'ye kadar muzıka enternasyonal'i çalmıştır. İşçiler arasında dün işret menedilmiş olduğu için hiç kimse sarhoş olmamış, hiç bir vak'a zuhur etmemiştir.

Amele Sosyalist Fırkasının düzenlediği 1922 yılı 1 Mayıs törenleri, İstanbul emperyalist güçlerin işgali altında olduğu halde, daha yaygın kitle gösterileri halinde gerçekleştirilmiştir. Üstelik bu kez Ankara, Adapazarı, İzmir ve İzmit işçileri arasında da yankı bulmuştur. İstanbul'daki gösterilere Türkiye İşçi Derneği, Beynelmilel İşçi İttihadı gibi sosyalist işçi kuruluşları da katıldı. Enternasyonal'in söylendiği, yakalara kırmızı karanfillerin takıldığı bu gösteriler, burjuvazinin «hayırhah» davranmasa bile «lakayıt» kaldığı son 1 Mayıs gösterileri oldu.

1923'ten itibaren Türkiye'de 1 Mayıs gösterileri artık burjuvazinin işçi sınıfı üzerinde hunhar bir baskı uyguladığı, hatta giderek bu baskılar için bahane bellediği olaylar haline geldi. Daha sonraki yıllarda ise 1 Mayıs'lar artık «Bahar ve Çiçek Bayramı» (!) oldu ve hapse girmeyi göze almadıkça hiç bir sosyalist, hiç bir işçi «1 Mayıs İşçi Bayramı»ndan söz bile edemez hale getirildi.

1923 yılı aynı zamanda Ankara hükümetinin işçi sınıfı sosyalistlerine karşı düşmanca tutumunu net bir şekilde ortaya koyduğu yıl oldu. Kurtuluş savaşını sona erdirmiş ve Cumhuriyeti resmen ilan etmeye hazırlanan, bir yandan da İzmir İktisat Kongresi'ni toplayıp «kapitalist yoldan kalkınma»yı benimsediğini resmen ilan etmeye hazırlanan burjuvazi, işçi sınıfı üzerindeki ilk toplu tevkifatlarını bu yıldan tezgahlamaya koyulmuştu. 1 Mayıs'ta İstanbul, İzmir, Ankara ve Adapazarı'nda kutlanan işçi bayramında dağıtılan bildirilerle ilgili olarak ünlü «1923 Tevkifatı» sahneye kondu.

Ancak 1 Mayıs'la ilgili terör geleneği yeni başlamıştı. 1924 1 Mayıs gösterileri İstanbul'da bu şekilde engellendi. 1923 yılında yayınlanan bildiri bahane edilerek sosyalist azınlıkların oluşturduğu İstanbul Beynelmilel İşçi İttihadı'nın kapatılmasından sonra 1924 1 Mayıs'ında da dağıtılan bir broşür bahane edilerek Amele Teali Cemiyeti kapatıldı. Amele Birliği lokalinde düzenlenen kabul resmine zorbaca engel olundu. O dönemin en ciddi sosyalist dergisi olan Aydınlık'ın bürosu polis tarafından basılıp talan edildi. Sadece kırmızı

boyunbağı, ya da yakasına kırmızı karanfil taktığı için yüzlerce kişi gözaltına alındı.

1925 ise, 1 Mayıs bahane edilerek işçi sınıfımız üzerindeki ağır tahakküm ve zorbalığın doruğuna ulaştırıldığı yıl oldu. Yayınladıkları broşür yüzünden Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası Reisi Dr. Şefik Hüsnü ve arkadaşları hakkında dava açıldı. «1925 Tevkifatı» olarak anılan bu olayda sosyalistler ağır cezalara çarptırıldılar.

Bu dönemde Türkiye'de 1 Mayıs en son 1928 yılında, bütün engelleme ve baskılara rağmen işçi bayramı olarak kutlanabildi. Çok sayıda işçinin katıldığı 1928 yılı 1 Mayıs'ından sonra burjuvazi terör ve baskısını gelenek haline getirdi. O kadar ki, daha sonraki yıllarda ileri gelen işçi önderleri ve sosyalistler 1 Mayıs'a bir kaç gün kala göz altına alınır, bir kaç gün sonra da serbest bırakılırlardı.

1960 sonrası nisbi özgürlük ortamında ise burjuvazi uyanan bilinçlenen işçilere karşı sarı Türk-İş'i öne çıkararak, 24 Temmuz'u işçi bayramı olarak kutlattırmaya çalıştı. Ama bütün baskılara rağmen 24 Temmuz, birkaç sendika ağasının kutladığı bir ölü bayram olmaktan öteye gidemedi. DİSK sendikaları ise 1 Mayıs'ın işçi bayramı olarak kutlanması gerektiğini savundular.

Nihayet 1 Mayıs, yarım yüzyılı aşkın bir süre sonra ilk kez 1975 yılında TSİP tarafından işçi bayramı olarak kutlanmıştır. TSİP'in İstanbul'da düzenlediği miting Sıkıyönetim Komutanlığınca engellenince, Tepebaşı Gazinosunda bir kaç bin işçi, emekçi ve aydının katıldığı bir toplantı yapılmıştır. Ayrıca Bursa ve Eskişehir'de de salon toplantıları yapılmıştır.

1 MAYIS 1976

Geçtiğimiz yılın 1 Mayıs'ı, 1 Mayıs'ın resmen Bahar ve Çiçek Bayramı ilan edildiği 1925 yılından 51 yıl sonra, işçi sınıfımızın ileri sendikal örgütü DİSK'in örgütlediği ve tüm demokratik güçlerin, örgütlerin en aktif bir biçimde katıldığı şanlı bir gösteri ile işçi bayramı olarak kutlandı. Hem de faşist tırmanışın en yoğun olduğu, faşist saldırıların, cinayetlerin amansızca sürdürüldüğü bir dönemde. Hem de 1 Mayıs resmen hâlâ Bahar ve Çiçek Bayramı olduğu halde. Yurdun her yanından akın akın gelen işçiler ve emekçiler İstanbul işçileriyle Taksim alanında tek bir yürek, tek bir yumruk halinde buluşarak sömürüye ve baskıya karşı kararlılıklarını haykırdılar. 1920'lerin şanlı 1 Mayıs geleneğini canlandırdılar. Egemen sınıflara, tüm gerici ve faşist güçlere halkın gücünü ve yenilmezliğini bir kez daha gösterdiler.

Bu yıl da sömürüsüz ve baskısız yepyeni bir dünya için savaşan yüzbinler olarak Taksim alanında toplanacağız. Faşizme geçit vermeme yolunda, demokrasinin sınırlarını genişletme yolunda bir ileri adım daha atacağız. Hâlâ resmen Bahar ve Çiçek Bayramı olan 1 Mayıs'ın İŞÇİ BAYRAMI olarak yasalaşması yolunda bir ileri adım daha atacağız...

1 MAYIS VE KATLİAM

İşçi sınıfının birlik, mücadele ve dayanışma günü olan 1 Mayıs, ülkemizde 52 yıllık bir aradan sonra ikinci kez, geniş emekçi yığınların katıldığı bir gösteri ile kutlanıyordu. 1977 1 Mayıs'ı, gerek katılımın yüksekliği, gerekse politik düzeyi bakımından 1976 1 Mayıs'ından daha görkemli idi. Üstelik te, faşist terörün azami ölçüde yoğunlaştığı, milletvekili genel seçimlerine 35 gün gibi kısa bir sürenin kaldığı bir zamanda kutlanıyordu. Emperyalizmin ve yerli ortaklarının işçi sınıfımız, emekçi halkımız üzerindeki sömürü ve zulmünün son iki buçuk yıldır dayanılmaz ölçülerde yoğunlaştığı, gerici - faşist güçlerin «sandıktan çıkarak» iktidar olma şansını bir daha elde edemeyecekleri bir seçimin arifesinde kutlanıyordu.

Bütün baskılara ve akıl almaz teröre rağmen, yüzbinler 1 Mayıs'ı kutluyor ve Taksim meydanından emperyalizme, faşist baskılara, sömürüye ve zulme karşı nefretini; bağımsız, demokratik, özgür bir Türkiye özlemini bir kez daha, tek bir yürek halinde haykırıyordu.

Emperyalist, gerici, faşist güçler emekçi halk hareketinin bunca baskıya, saldırıya ve cinayete rağmen, böylesine hızlı bir yükseliş göstermesine katlanamayarak, tarihin en kanlı 1 Mayıs'larından birini yaratmakta tereddüt etmediler. Büyük, kanlı bir komplo hazırlandı. İşçi sınıfının ve emekçilerin birlik, mücadele ve dayanışma gününü kutlamak üzere Taksim Meydanını dolduran yüzbinlere karşı, emperyalizm ve ona bağlı sermaye çevreleri ile faşistler tarafından, çoğu kez olduğu gibi maoculara da bir rol verilerek, büyük bir katliama girişildi. Altısı eğitim emekçisi olmak üzere 34 devrimci, ilerici ve yurtsever şehit edildi.

Taksim'de tezgahlanan oyun çok açıktı. Maocular tarafından açılacak «ilk ateş»i bekleyen egemen güçlerin profesyonel katilleri, faşistler, uluslararası sermayenin Intercontinental Oteli'nden, Sular İdaresi binasının üstünden ve diğer çeşitli yerlerden otomatik silahlarla kitleler üzerine çılgınca ateş ettiler. Kimi polislerin ve panzerlerin kitlelere gelişigüzel ve dakikalarca ateş etmeleri, bombalarla panik yaratılması ve körüklenmesi, insanların panzerler altında göz

göre göre ezilmeleri dikkatlerden kaçmadı. Beyaz bir Renault otomobilden yaylım ateşi açıldığı da yüzlerce kişi tarafından görüldü.

Olay anına kadar düzenli bir şekilde geçen törenin böylesine bir terörle dağıtılması, besbelli ki kitleleri yıldırma, faşist baskılara ve teröre karşı özellikle iki buçuk yıldan beri olağanüstü bir dirençle karşı koyan demokratik güçleri sindirme ve seçim ortamını etkileme amacına yönelikti. Aslında bu son saldırı, uzunca bir süreden beri tezgahlanıp, Niksar, Şiran ve Erzincan'da sahneye konan olayların ileri ve pervasız bir halkasıdır.

Sermaye basını ve sermaye sözcüleri olayları çarpıtarak solcu grupların iç çatışmalarının bir sonucu imiş gibi göstermeye çalışmakta ve böylece kendi kanlı tertiplerini saklayarak suçu «başkalarının» sırtına yıkabileceklerini ummaktadırlar. Ama ne kadar gizlendiklerini sanırlarsa sansınlar, devekuşu gibi ortadadırlar. Türkiye halkı, suçlunun, bağımsızlık, demokrasi, barış ve özgürlük mücadelemizi boğmaya çalışan emperyalizmle bütünleşmiş tekelci sermaye ve onun gizli açık örgütleri olduğunu kavramayacak kadar cahil, göremeyecek kadar kör değildir.

Emekçi halkımıza karşı düzenlenen bu kanlı tertipte, hiç kuşkusuz, emperyalizm ile aynı politik doğrultuya düşmüş olan maoculuğun da yeri ve rolü vardır. Kambersiz «düğün» olmuyor. Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de emperyalizme ve faşizme karşı sürdürülen mücadeleyi İÇERDEN VURMAKLA GÖREVLİ maoculuk, 5 Şubat'ta olduğu gibi 1 Mayıs'ta da üzerine düşen görevi yerine getirmekten geri kalmadı. Emperyalizmin, ona bağımlı sermaye çevrelerinin gizli-açık servislerinin marifetiyle tezgahlanan bu korkunç katliamda kendisine ayrılan rolü oynadı.

Sermaye basını ve sermaye sözcüleri istedikleri kadar maocuları solcu, olayı da solun kendi iç çatışması olarak göstermeye çabalasınlar. Suçu istedikleri kadar «maocuların üstüne atmaya» çalışsınlar. Bu kendi kendini ele vermenin bir başka biçimidir yalnızca. Onlar bugün, maoculuğun henüz tümüyle demokratik mücadeleden ve demokratik güçlerden tecrit edilememiş olmasından yararlanıyorlar. Ama özünde maoculuk gerici burjuva ideolojisinin ve politikasının bir parçası haline çoktan gelmiştir. Maoculuğun tecriti hızlandıkça ve maskesi düştükçe, arkasında egemen sınıfların, halk düşmanlığının sırıttığı daha iyi görülmektedir.

Ülkemizde son yıllarda maoculuğa karşı mücadele eden ve onun halk düşmanı, gerici yüzünü, emperyalizmin paralelindeki politikasını teşhir eden sosyalist-ilerici güçlerin haklılığı bir kez daha ve ne yazık ki acı bir biçimde doğrulanmıştır. Örgütümüz TÖB-DER'in bu halk

ve demokrasi düşmanlarına karşı yürüttüğü uygulamanın doğruluğu da böylece bir kez daha görülmüştür.

Şimdi bu halk düşmanı saldırganlara şu veya bu şekilde arka çıkanlar şapkalarını önlerine koyarak bir daha düşünmeli, davranışlarını tez elden gözden geçirmelidirler. Yoksa onlar da aynı günaha ortak olmaktan kurtulamayacaklardır.

Emperyalzime bağımlı tekelci sermaye, 1977 1 Mayıs'ını kana buladı ve 34 kardeşimizin hayatına son verdi. Türkiye emekçilerine ve demokratik güçlerine tarihin en kanlı 1 Mayıs'larından birini yaşattı. Ve şimdi iğrenç bir şekilde, tüm olup bitinlerden DİSK'i ve demokratik güçleri sorumlu tutmaya çalışıyor. Ancak kimse bunu yutmuyor. Sorumluların kimler olduğu herkesce kavranmış durumda. Ayrıca böylesi saldırılar, emekçi halk kitleleri arasında yılgınlık yaratacak yerde, onların kin ve nefretlerini arttırmaya, bilinçlerini ve kararlılıklarını geliştirmeye hizmet ediyor. Toplumsal muhalefet, faşizm tehditlerine meydanı boş bırakmayacak biçimde yükselip güçleniyor.

Türkiye demokratik öğretmen hareketi, bu kanlı 1 Mayıs'ta 6 yiğit üyesini kaybetti. Böylece, 2,5 yıllık kanlı MC döneminde öldürülen öğretmenlerin sayısı 18'e ulaştı. Bu canavarca katliam elbette hiç bir zaman unutulmayacak ve er geç hesabı sorulacaktır.

Türkiye işçi sınıfı ve demokratik güçleri daha nice 1 Mayıslar kutlayacak ve 1 Mayıs'ları sonsuza dek yaşatacaktır. Hiç bir güç bu gelişimi engelleyemeyecektir.

YENİ TOPLUM

DEMOKRATİK EĞİTİM KURULTAYI

Tokat Raporu

EĞİTİM :

İnsana gerçek kişiliğini kazandırarak, onu dünya devrimci sürecinin amansız bir savaşçısı; Dünya barışına, içinde bulunduğu topluma ve diğer toplumlara faydalı, fonksiyonel bir elaman haline getiren sistemler bütününe eğitim denir.

Ancak yaptığımız bu tanımlamanın genel olarak dünya «EMPERYALİST - KAPİTALİST» SİSTEMİNİN, özel olarak'ta içinde bulunduğumuz burjuva toplumunun eğitim sistemlerinden farklı olduğu açıkça görülmektedir. Eğitim sistemlerindeki bu farklılık, eğitimın ekonomik altyapı düzenlerine göre şekillenen bir üst yapı kurumu olmasının bir ürünüdür. Bunun için eğitim o ülkenin ekonomik düzeninden soyutlanarak düşünülemez.

Bugün dünyamızda sosyalist ekonomik sistem ve kapitalist ekonomik sistem olmak üzere iki ekonomik alt-yapı düzeni hüküm sürmektedir. Her iki düzenin'de kendi alt yapılarına ve ideolojilerine bağlı olarak kendilerine özgü eğitim sistemleri mevcuttur.

SOSYALİST eğitimin temel amacı: İNSAN SEVGİSİDİR. Bu da ancak insanın insan tarafından sömürülmesine son verilmesi ile, yani her insanın emeğinin, o insanın insanca yaşamasını gerçekleştirebileceği şekilde değerlendirilebilmesiyle mümkündür. Sosyalist eğitimin dayandığı temel prensip BİLİMSELLİKTİR. Bu sistemin, burjuva eğitimine karşın hedefi üretime yönelik oluşudur. Böylelikle toplum fertleri üretici nitelikteki meslek ve hizmetler esas alınarak yetiştirilir. Sosyalist ülkeler topluluğunda EĞİTİM - ÖĞRETİM sosyalist eğitim sistemine paralel olarak şu genel doğruları içermektetedir:

1 — Toplumun bütün fertleri parasız olarak öğrenimle yükümlüdür.

2 — Öğrenim toplumsal bir nitelik taşır.

3 — Herkesin öğrenimine, istediği dereceye kadar devam etme olanağı vardır. Bitirdiği okula bakılmaksızın herkes istediği yüksek okula girebilir. (Sınıfsal, ekonomik, sınırlamalar yoktur.)

4 — Eğitim - Öğretim sistemin

meselesi olduğundan gerici etkilerden uzaktır.

5 — Erkek ve kadınlar aynı eğitim-öğretim programlarınca öğrenim yaparlar.

6 — Ülke içinde azınlıklara hiç bir sınırlama yoktur.

7 — Tüm Öğrenim kademelerinde verilen teoriler pratikle ve gerçek hayatla pekiştirilirler.

SOSYALİST eğitimin bu temel ilkelerinin yanında: Burjuva eğitim sisteminin özü: Bir avuç insanın çıkarına yönelik propogandacı eğitimdir.

İnsanlar bu eğitim sisteminde Kapitalist - Emperyalist sistemin yaşaması için, bencil-egoist olarak eğitilirler. Bu sistemde fertler doğumlarından itibaren, burjuva propaganda ve şartlandırması altında eğitilirler. Bunun nedeni kapitatalizm'in düşünen adam yerine, koşullandırılmış, düzeni savunan insan modeli yaratmak istememdir.

Eğitim meselesi halkımızın tüm diğer meseleleri gibi ancak DEMOKRATİK HALK İKTİDARI ile çözüm yoluna girecektir. Bu, hedefe varıncaya dek: «Hiç bir şey yapılamaz!» demek değildir. Böyle bir görüş pasifizmin, teslimiyetçi bir politikanın ürünüdür. Eğitimin Burjuva - Demokrat bir düzende olabildiği ölçüde demokratlaşması için sürekli mücadele vermek, bu demokratlaşmanın maddi ve örgütsel temellerini oluşturmaya çalışmak SOSYALİST'LERİN, İLERİCİ - YURTSEVERLERİN görevidir.

1968 yılında toplanan Devrimci Eğitim Şurasından bu yana ülkemizin değişen koşullarına göre, eğitimimizi yenileştirmek, demokratik eğitimin maddî koşullarını yaratmak ve bunun pratiğe aktarılması için çaba göstermek gerekmektedir. Eğitimimizdeki tüm olumsuzlukları, gerici, şoven, ırkçı, asimilasyoncu etkileri azaltmakla Demokratik Eğitim kavgamızın kararlı savunuculuğu yapılacaktır. Başta İŞÇİ SINIFIMIZ ve EMEKÇİ HALKIMIZ'LA EĞİTİM EMEKÇİLERİ'NIN ilkeli ve kararlı birlikleri sağlandığı ölçüde demokratik eğitim mücadelesi başarıya ulaşacaktır.

Eğitimin demokratikleşme sürecine girmesi ile İşçi sınıfımızın ve Emekçi Halkımızın toplumsal etkinliği artacak: Gerici, Faşist akımların eğitimde at oynatması engellenecektir.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Okul öncesi eğitim, bütün bir yaşam boyunca sürecek olan eğitimin temellerini oluşturur. İlerde, kişilerde ortaya çıkan yetenek veya yeteneksizlik büyük ölçüde okul öncesi eğitimde belirlenmektedir. Ancak burjuvazi getirdiği eğitim sistemiyle, öğrencilere aç gözlülük, bencillik kazandırıp; bilgiyi kişisel çıkarları için kullanan kuşaklar yetiştirmeyi amaçlamıştır.

Bugün ülkemizde 0-6 yaş arasında milyonlarca halk çocuğu, bütünüyle ilkel koşullar altında besinsiz, ailenin kültür ve sosyal alandaki etkinliği oranında başıboş olarak yetiştirilmektedir. Böylece gerici özdeki eğitim anlayışı altında büyüyen çocuklarımız, burjuvazinin hertürlü şartlandırmasına, yoz-gerici kültürüne kapılmış pısırık, kendine güvensiz tipler olarak ortaya çıkmaktadırlar.

Bizde okul öncesi eğitim ailenin aldığı eğitimden soyutlanarak düşünülemez. Ülkemizde okuma yazma oranının % 55 olması, bölgeler arasındaki ekonomik - sos-

yal - kültürel farklılaşmalar ortaya konduğunda okul öncesi eğitimin yapısal konumu ortaya çıkmaktadır. Toplumda sağlıklı insanların yetişmesi, onların toplum içerisinde kişiliğini kazanmasının temeli, okul öncesi eğitimin gerçek bir öze kavuşturulmasıyla mümkündür.

Ülkemizde eğitimin üretime dönük olmayışı, egemen güçlere eğitilmiş iş gücü yaratmaya yönelik oluşu; gerici eğitimin ağır basması, Okul öncesi eğitiminde sağlıklı biçimde gelişmesine olanak tanımamıştır. Okul Öncesi Eğitimi düşünürken DEMOKRATİK EĞİTİM' in temel taşı olarak düşünmek zorundayız.

Bugün yurdumuzda kırsal kesimde çalışan kadınları da dahil edersek 2,5 milyona yakın çalışan kadın vardır. Ve 6-7 milyonda okul öncesi eğitimden uzak bir yaşam sürdüren çocuklar vardır. Kentlerde açılan ana okulları ve kreşler özel bir sömürü aracı haline getirilerek bugünkü eğitimin mizansenine uydurulmuştur. M.E.B. na bağlı ana okulları da paralı geleneğini sürdürüp, ekonomik olanaklardan yoksun ailelerin çocukları için yarar sağlamayan kurumlar haline dönüşmüştür. Bu bozuk eğitim düzeninde okul öncesi eğitimin gelişimi, bu bozuk eğitim düzeni içerisinde ele alınarak değerlendirilmelidir. Çocuklarını bırakabilecek kreş veya ana okulu bulamayan emekçi analar, babalar evde çocuklarını tek başlarına, ya da sokak ortalarına bırakmak zorunda bırakılmıştır. Evde veya sokağa terkedilmiş o mini mini yavruların beden ve ruh sağlıklarının normal gelişimlerini sürdüremeyecekleri acı gerçektir. İlkokullarımızdaki başarısızlıkların nedenlerinden biri de farklı bölgelerdeki ekonomik yapıdan kaynaklanan eğitimsizliğin ilkokullara doğrudan doğruya yansımasından gelmektedir. Okul öncesi eğitiminde verilmesi gerekli bilgi ve beceriler, ilkokullara kalmakta, zaten ülkemiz koşullarına uygun olmayan eğitim düzeninin, ülkemizde eğitimin sağlıklı bir biçimde gelişmesini engellemektedir.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ İÇİN ÖNERİLERİMİZ

1 — 0-3 yaş arasındaki çalışan anaların çocukları için (Özel iş yerlerinde ve kamu kesiminde) kreşler açılması zorunlu tutulmalıdır. Açılan kreşlerin hertürlü masrafı işverenler tarafından karşılanmalıdır.

2 — 0-3 yaş arasında çalışmayan kadınların çocuklarını sağlıklı bir biçimde yetiştirebilmeleri için ana okulu ve kreş öğretmenleri tarafından kurslar seminerler düzenlenmelidir.

3 — 4-6 yaş arasındaki tüm çocukların kısa erimde ilkokullar bünyesinde ana sınıflar açılmalı milyonlarca çocuğun eğitimi kısa erimde sağlanmalıdır.

4 — 4-6 yaş arasındaki çocukların eğitimi için (uzun erimde) Okul öncesi eğitim planlaması yapılarak bina, araç, gereç öğretmen sorunları ele alınarak çözüme ulaştırılmalıdır.

5 — Okul öncesi eğitim kurumlaştırılarak (ilk orta, Yüksek öğrenim gibi) zorunlu ve parasız eğitim özüne kavuşturulmalıdır.

6 — Okul öncesi eğitim için yetiştirilecek öğretmen özel bir eğitimden geçirilmelidir.

7 — Tüm yerleşim merkezlerine çocuk parkları yapılmalıdır.

SENDİKALAR :

Sendikalar emeğini ücret karşılığında satarak, yaşamını sürdürmek zorunda olan EMEKÇİ sınıf ve tabakaların işverene karşı EKONOMİK ve DEMOKRATİK haklarını korumak amacıyla kurdukları örgütlerdir...

EMEK'LE SERMAYENİN UZLAŞMAZ ÇELİŞKİSİİ :

Üretim araçlarının özel mülkiyetini elinde tutanlarla, üretim araçlarının çalıştırıcısı olan (Üretim araçlarından değer yaratanlar) işçi sınıfı ve emekçiler arasındaki sınıfsal konum, Emperyalist - kapitalist sistemin özünde yatan sömürü mekanizmasının getirdiği uzlaşmaz çelişkidir.

İçinde yaşadığımız toplumda: Yaşayışları, düşünceleri, toplumdaki durumları, çalışma hayatındaki yerleri ve çıkarları farklı sınıflar ve tabakalar vardır. Bu farklı sınıf ve tabakaların varlığını doğuran ana neden Üretim araçlarının özel mülkiyetidir. Üretim araçlarının özel mülkiyetini elinde bulunduranlar, yani patronlar, kâr etmenin, daha çok kazanmanın yollarını aramış bulmuşlar, yeni sömürü alanlarına bir yenisini çabası içerisinde olmuşlardır. İşçi sınıfı ve emekçi halklar bu sömürü çarkına karşı örgütlenme gereğini duyarak sendikalardan başlayarak kendi kurtuluşlarının nihai çözümü için kendi partilerinde örgütlenmeye başlamışlardır. Emeği ile geçinen emekçi sınıf ve tabakaların bu örgütlü mücadeleleri uzun bir mücadele döneminden geçerek bugünlere ulaşmıştır.

ÜLKEMİZDE SENDİKACILIK HAREKETLERİ :

Ülkemizde sendika hareketleri Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarına kadar dayanır. 1947 yılında grev yasak olmak kaydıyla sendikaların kurulmasına izin verilmiştir. D.P. 1950 yılında işçilere grev ve toplu sözleşme haklarını vereceğini söyleyerek iktidara gelmiştir. Sermayenin savunuculuğunu yapan bu parti getirdiği anti-demokratik yasalarla sendikaların gelişimini engelleme çabasında olmuştur. 1952 yılında Türk-İş kurularak işçi sınıfının ekonomik, demokratik haklarının karşısına Amerika tipi sarı sendikacılığı emniyet sübabı olarak konmuştur. 1952-1963 yılları arasında sendikacılık hareketleri bu çerçeve içerisinde gelişmiş ve 1967 yılında TÜRK-İŞ'ten ayrılan ilerici sendikacılar DİSK'i kurmuşlardır.

1961 Anayasası çalışanların Grev ve TOPLU SÖZLEŞME hakkını teminat altına almıştır.

1963 yılında işçi ve işveren sendikalarını düzenleyen 274 sayılı yasa çıkarılarak sendikacılığın gelişmesinde önemli bir adım atılmıştır. 1952 yılında kurulmuş olan Türk-İş kapitalist ülkelerdeki sarı sendika modelini benimseyerek işçi sınıfının emekçi halkın ekonomik, demokratik haklarını gaspetmiştir. Bununla işçi sınıfının ilerici demokrat gelişmesini engelleyememiştir.

İşçi sınıfının sendikal mücadelesi ile siyasî mücadelesi bir bütünlük içerisinde tutarlı gelişimini devam ettirdiği ölçüde, Tüm çalışanların Grevli, toplu sözleşmeli, sen-

dikal hakları konusundaki mücadele daha da etken olacaktır.

Genel olarak çalışanların sendikalaşması sanayi işçilerinden sonra gerçekleşmiştir.

Kamu kesiminde çalışanların işvereni durumunda olan devlettir. Devletin sömürü toplumları ile birlikte doğduğu, ilkel komünal toplumdan, köleci topluma geçişte; Köle sahiplerinin, kölelerin yarattığı artı değere el koyarak biriktirdiği malları korumak için örgütler oluşturması ile devletin yapısı orta çıktığı bilinmektedri. Devlet şeklinin değişikliklere uğrayarak bugüne vardığında, dünya sosyalist sisteminin giderek güçlenmesi, Emperyalizme karşı güçlü bir sistem haline gelmesi, İşçi sınıfının ve emekçi halkın enternasyonalist dayanışması, egemen devlet (Kapitalist ülkelerdeki) şeklini giderek zayıflatmaktadır.

Bugün ülkemizde, kamu kesiminde çalışanların devlete karşı verdikleri mücadele uluslararası tekelci sermaye ve onun yerli işbirlikçilerine karşı verilen mücadeleye eşdeğerlidir. Kapitalist - Emperyalist sistemde, sömürü yoğunlaştıkça işçi sınıfı il burjuvazi arasında kalan tabakalarda, giderek yoksullaşmakta, sosyal konumları gereği işçi sınıfının (Ekonomik - Politik) yanında yer almaktadır. Ülkemizde giderek büyüyen bu sosyal muhalefet ve de dünyadaki çalışanların sendikalaşma konusundaki verdikleri mücadeleler sonucu, bugün tüm kamu kesiminde çalışanlar için en acil talep haline gelmiştir. Bugün dünyada kamu kesiminde çalışanların sendikal hakları olmayan sekiz ülke bulunmaktadır. Brezilya, Ekvator, Ürdün, Liberya, Nikaraku, Peru, Şili, Türkiye.

Grevli, Toplu sözleşmeli sendika hakkımızın alınmasında, Ortadoğunun en güçlü öğretmen örgütü olan TÖB-DER başı çekmektedir. Biz Eğitim Emekçileri olarak yurdun her alanında Bağımsızlık Demokrasi mücadelesinin en kararlı savunucularıyız. Gerici, faşist, asimilasyoncu eğitime karşı kararlı mücadele veren bir örgütüz. İşçi sınıfımızın ve emekçi halkımızın Demokratik Halk İktidarına giden yolda, Eğitim emekçileri olarak onların mücadelelerine yardımcı olmanın, hayatın her alanında onlarla birlikte mücadele edebilmenin yolu GREVLİ - TOPLU SÖZLEŞMELİ, Sendika hakkımızın alınmasında somutlanmaktadır. Ülkemizdeki egemen güçler çalışanların Grevli-sendikal haklarını vermemekte bunun için direnmektedirler. Tüm çalışanların bu kararlı mücadelesi karşısında bazı tavizler verebilirler. Eğitim Emekçileri olarak güdük bir sendikal hakkın verilmesinden yana değiliz. Bizim kararlı mücadelemizi kırmak istiyenler bizleri bazı tavizlerle pasifizmin batağına gömmek isteyebilirler. Emekle sermaye arasındaki uzlaşmaz çekişkiyi bilen ve bu alan da mücadele veren örgütler tavırlarını açıkça ortaya koyacaklardır.

Başta İşçi sınıfımız ve emekçi halkımızın en yakın müttefikleri olabilmemiz ve omuz omuza mücadele edebilmemizin ön şartı, GREVLİ-TOPLU SÖZLEŞMELİ SENDİKA hakkımızı almak olmalıdır. Geleceğin kuşaklarını daha gerçekçi yetiştirme olanağına ancak bu yolla ulaşılacaktır.

GREVLİ - TOPLU SÖZLEŞMELİ SENDİKA HAKKIMIZIN ALINABİLMESİ İÇİN SOMUT MÜCADELE YÖNTEMLERİ ŞU ŞEKİLDE TESBİT EDİLEBİLİR :

1 — Grevli toplu sözleşmeli sendikal hakları savunan demokratik kitle örgütlerinin, somut mücadele yöntemleri ışığında ilkeli birliklerinin sağlanması.

2 — Sağlanan ilkeli birlikten hareketle federasyon sorununun işkolu düzeyinde kesin çözüme ulaştırılması.

3 — Sosyalist Partilerin, ilerici - demokrat partilerin, Işçi sınıfımızın ilerici ekonomik, demokratik sendikal örgütü DİSK ile TÜRK-İŞ içerisindeki sosyal demokrat sendikaların sözde değil Tüm çalışanların Grevli Toplu Sözleşmeli sendikal haklar mücadelesine aktif olarak katılmaları gerekmektedir.

4 — Yukarıda tasarlanan program gerçekleştiği oranda tüm çalışanların G.T.S. Sendika hakkının alınabilmesi için Seminerler, açık oturumlar, açık hava toplantılarının yapılarak bu yasal ve haklı isteğimizin kitleler tarafından desteklenmesi.

5 — Uyarı mitinglerinin yapılması; En son ve en etkin eylem biçimi olan İŞİ YAVAŞLATMA, İŞİ BIRAKMA şeklinde olmalıdır.

TEFTİŞ VE DEĞERLENDİRME

Bir işin yolunda gidip gitmediğini, amaçlanan hedefe ulaşılıp ulaşılmadığını anlamak için o işin uzmanları tarafından yapılan yoklama işine denetleme (teftiş) denir. Denetlemede amaç: Tüm çalışanların çalışma isteklerini artırıcı, mesleklerine alışmalarını bilimsel gelişimlerini sağlayıcı nitelikte olmaları gerekir. Ülkemizde yapılan denetleme genel hatları ile şu uygulamaları içermektedir:

Kusur arama, gözdağı verme, amirlerin istek ve arzularını yerine getirme biçiminde anlaşılıp uygulanmaktadır. Sindirme, gözdağı verme olarak belirlenen denetleme egemen sınıfların işine yaramaktadır. İlerici yurtsever öğretmenlerin cezalandırılması, düzenin korunması için bir araç olarak kullanılmaktadır. Devrimci, ilerici öğretmenlerin öğrencilerine doğru tavır, vermesi onları araştırmaya yöneltmeleri, teftiş balyozu altında ilerici, yurtsever görevlerini yapmaları engellenmektedir. Teftiş ve değerlendirme, Emperyalist - Kapitalist sisteme karşı çıkan emekçi sınıf ve tabakaların ekonomik, sosyal, kültürel ve politik bakımdan gelişme sürecini hızlandıran, bu sınıflara bilinç götüren ilerici, devrimci öğretmenlere karşı kullanılmaktadır. Sınıflarında Emperyalist - Kapitalist sistemin, ruhuna uygun eğitim yapan, planlar hazırlayan düzenin öğretmenleri ödüllendirilmekte okuyan, araştıran hem kendisini hem de çevresini yetiştiren ilerici yurtsever, devrimci öğretmenlere zayıf raporlar verilmekte kıyım makinaları alabildiğine işletilmektedir.

Teftiş ve Değerlendirme: Hertürlü değeri yaratan başta işçi sınıfımız ve emekçi halkımızın özgür ve mutlu bir geleceğe kavuşması için yapılan eğitimin hedefine ulaşıp ulaşmadığını ölçme olmalıdır.

Terfi ve ilerlemede: Öğretmenden habersiz, öğretmeni görmeden, ya da 1-2 saatlik objektiflikten uzak bir biçimde yapılan değerlen-

dirmenin sonucunda doldurulan gizli raporlar başarıyı veya başarısızlığı ölçmenin yolu olmamalı, Öğretmenin topluma hizmeti doğayı ve toplumu ileriye doğru değiştirmesi ölçme ve değerlendirmede esas alınmalıdır.

TEFTİŞ VE DEĞERLENDİRME İLE İLGİLİ ÖNERİLERİMİZ

1 — Mevcut teftiş sisteminin kaldırılması

2 — Teftiş ve değerlendirmenin demokratik bir öze kavuşturulması için:

a) Rehberlik Araştırma Merkezlerinin işler hale getirilmesi için yapılacak çalışmalar,

b) R.A.M. lerine ilerici, demokrat uzmanların atanması.

c) Bu uzmanlar çevrenin, sosyo-ekonomik şartları ve sorunları bilimsel bir incelemeden geçirmeli. İnceleme sonuçları ilköğretim müfettişleri ve öğretmenler tarafından seçilecek komisyonlarca incelenmeli, öneriler Rehberlik Araştırma Merkezlerine gönderilmelidir.

d) R.A. Merkezleri bu önerileri değerlendirdikten sonra uygulamada karşılaşılan sorunlar bakanlığa bildirilmeli, bakanlık bu öneri ve istekleri mutlaka uygulamalıdır.

e) Bu uygulamanın temel amacı, eğitimi uygulayanların eğitim politikasının saptanmasında, uygulamasında söz ve karar sahibi olmalarıdır.

B) Teftiş ve değerlendirmenin demokratik bir öze kavuşturulması için:

a) İlköğretim müfettişlerine sadece rehberlik görevi verilmelidir.

b) Değerlendirme her okuldaki öğretmenler, idareciler, ilköğretim müfettişlerinin ortak bir ürünü olmalıdır. (Yöneticilerin öğretmenler tarafından seçilmesi ön koşulu ile)

c) Başarısızlıklar, terfiyi engelleyen bir fobi olmaktan çıkarılmalı, öğretmenin, öğrencilerin başarısızlıklarının temeline inilerek gerçek bir rehberlik yöntemi ile asgariye indirilmelidir. Ülkemizin içinde bulunduğu emperyalist-kapitalist sisteminin politikasından gelen bu bozuk eğitimin sorunları öğretmenlerin ve öğrencilerin başarısızlıkları gibi gösterilmesinin önüne geçilmelidir.

d) Öğretmenler ülkemizin içinde bulunduğu faşist, asimilasyoncu eğitimin getirdiği olumsuzluklar konusunda geniş bir yaygın eğitimden geçirilmelidir.

e) Öğretmenler mesleki, kültürel bir eğitimden geçirilmelidir.

f) İlköğretim müfettişlerinin sayıları çoğaltılmalı her üç okula bir eğitim uzmanı verilmelidir. Bu uzmanların okullarda uygulanan eğitimin sağlıklı bir yapıya kavuşabilmesi için rehberlik görevlerini eksiksiz yapabilmeleri sağlanabilmelidir.

g) Yakın köyler üniteler halinde 10 köye bir eğitim uzmanı düşecek bir şekilde ayarlanmalıdır.

C) Disiplin Kurullarının Demokratik Bir Öze Kavuşturulması için:

a) Hem yargı organı, hem de davacı özü bulunan disiplin kurullarının hiç bir yasal dayanağı yoktur. Kaldırılmalıdır. Yerine disiplin mahkemeleri kurulmalıdır.

b) Öğretmenlerin mesleki kusurlarını, disiplinsizliklerini inceleyen bir kurul oluşturulmalıdır. Bu kurulun tüm üyeleri öğretmenler içerisinden ve öğretmenler tarafından seçilmelidir.

İLKÖĞRETİM SORUNLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI

Yazının icadından yedi bin yıl geçmesine karşın ülkemizde okuma yazma sorunu çözüm bekleyen en önemli sorular arasındadır. Okur - yazar olmak, sorunlarımızın çözümüne yeterli olmadığı gibi eğitimin gerçekçi tanımıyla da eşdeğerde tutulamaz. İlköğretimdeki tüm sorunlara, uygulamalara bakarken, Kapitalist-Emperyalist sömürü düzeninin bir parçası olarak bakmak sorunların çözümüne daha gerçekçi yaklaşmamızı sağlayacaktır. Burada ilk öğretimin sorunlarını sıralarken Eğitimdeki tüm sorunların nasıl iç içe karmaşık bir yapıda ve bozuklukta olduğunu görürüz.

Gerici, ırkçı, asimilasyoncu ilkokul proğramı ve bugün okutulan ders kitapları o mini mini yavruların körpe beyinlerine gerici ırkçı asimilasyoncu eğitimi vermektedir. Tüm ilkokul öğretmenleri bu gerçeği görmekte, beyinleri şartlanmamış, demokrat-devrimci öğretmenler bu gerici eğitime karşı çıkmakta, onu uygulamamaktadırlar. Yalnız tüm yönetmeliklerin anti-demokratik oluşu, İdarecilikler yapılan atamalardaki politik canbazlıklar ilkokul öğretmenlerinin bir bölümü, baskılar karşısında bu gerici uygulamalara ister istemez alet olmaktadırlar.

İlköğretim yatırımları 1968-1972 yılları arasında 2.200.000.000 TL. olarak hesaplanmış, ancak 1.053.300.000 TL olarak % 50 eksiği ile gerçekleştirilmiştir. Ülkemizdeki Tekelci sermaye bütçenin % 40'ını silahlanmaya harcıyarak, Halkın sorunlarına eğitimine, sağlık konusuna, beslenmesine, ne denli titiz olduğunu kanıtlamıyor mu? Emperyalizmin bekçiliğini yoksul halk çocuklarına yaptırarak, yurt savunmasını gerçekleştirmek için saldırgan, gözü dönmüş emperyalist tekellerin bekçiliğini, koruyuculuğunu yaptıklarını sosyalist ülkelere karşı silahlandıklarını açıkça söylemekten kaçınmamışlardır.

İlkokullarda bina sorunları da diğer sorunlar gibi gelişi güzel ve sömürü aracı haline getirilmiştir. Yapılan ilkokullar, 1-2 yıl sonraki ihtiyacı bile karşılamaktan acizdir. 'Beslenme proğramı' diye Amerikan artıklarının yoksul halk çocuklarının beyinlerini nasıl, işlemez hale getirdiğini hepimiz biliyoruz. «İlköğrenim zorunlu ve parasızdır» ilkesini de nasıl uyguladıkları! ortadadır. İlkokullarda araç, gereç, kaynak yok denecek kadar azdır. Tüm bu olumsuzlukları Eğitimin temelinde yatan gerçekleri önce öğretmenler çok iyi bilmelidir. Bu gerici eğitimin yapısını demokratik bir öze kavuşturacaksak çağın öğretmeni olmanın koşullarını tüm olumsuzluklara karşı zorlamalı, demokratik eğitim kavgasında kararlı mücadele vermek zorundayız.

Önerilerimiz :

1 — İlkokul proğramı değiştirilmeli; yerine halkımızın gerçek yaşamını içeren sorunlar konulmalı.

2 — İlkokul öğretmenlerinin mes leki kültürel gelişimlerini sağlamak amacıyla yaygın bir eğitimde örgütümüz TÖB-DER'in etkinliği sağlanmalıdır.

3 — Hızla okullaşmaya gidilerek, ikili, üçlü, dörtlü uygulamalar kaldırılmlaıdır.

4 — İlkokulda okuyan tüm çocukların her türlü masrafı devlet tarafından karşılanmalıdır.

5 — Köy ve şehir ilkokullarındaki farklı eğitim uygulaması orta-

dan kaldırılmalı Eğitimde fırsat eşitliği sağlanmalıdır.

6 — Tüm öğretim kademelerindeki gibi İlkokulda da kitap sorunu sömürü aracı olmaktan çıkarılmalı, ehliyetsiz, kişilerin kitap yazma sorunu ortadan kaldırılmalı, Türkiye'nin engüçlü öğretmen örgütü olan TÖB-DER'in kitap konusunda ilerici, demokrat yazarlarıa işbirliği ile çözüme ulaşacağı unutulmamalıdır.

7 — Eğitimin her kademesindeki uygulamaların tümünde TÖB-DER in etkinliği sağlanmalıdır.

8 — İlkokullarda okutulacak, yardımcı ders kitapları ve diğer kitapların seçiminde öğretmenlerin karar sahibi olmaları gerekmektedir.

İlkokullarda bulunan araç, gereçlerin bölgenin ekonomik yapısına göre değiştiği göz önünde tutulursa bu ayrıcalıklı uygulamaya karşı her ilçe, ve ilde araç gereç merkezleri kurulmalı çevre okullarının tüm ihtiyaçları bu merkezlerden sağlanmalıdır.

9 — İlkokulların bakım onarım vb. ihtiyaçları için halkın soyulması engellenmeli, Okulların ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmalıdır.

10 — İlkokul Öğretmenlerinin Üniversiteye devam etmeleri sağlanmalıdır.

11 — İlkokul Öğretmenlerinin Eğitim ve Öğretimin tüm kademelerinde çalışabilmeleri sağlanmalıdır.

ORTA ÖĞRETİM SORUNLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI

Ortaokulları, liseleri, ve çeşitli meslek liselerini içeren orta öğretim kurumlarının bina, öğretmen, kitap, yönetmelik durumu çözüm bekleyen başlıca sorunlardandır. Eğemen burjuvazinin bu kurumlarda pısırık, kapitalist topluma uysal uşaklar yetiştirmek istemesi, bu sorunların temel nedenidir.

Egemen çevrelerin bu kurumlarda düşünebilen, araştırıcı insan yerine bir kısım bilgileri kuru kuruya ezberleyen insanların yetişmesini istemesi, bu kurumlarda, sınıf, labaratuvar, atölye, salon, yabancı dil dershanelerinin yetersizliğini doğurmaktadır. Köy ortaokullarında ise bunların hiçbiri bulunmamaktadır.

Bu kurumlarda kapitalist mülkiyete bağlı, kapitalist mülkiyetin dokunulmazlığını savunan, emekçi halkın bağımsızlık, demokrasi, özgürlük mücadelesine karşı koyan saldırgan kişiler yetiştirmek isteyen burjuvazi ders kitaplarında ırkçılığı, şovenizmi konu olarak almaktadır. Bu ders kitaplarının pahalı olması öğrenciler üzerinde ekonomik sömürüyü de gerçekleştirmektedir.

Orta öğretim öğrencilerinin uyanışını ve ilerici hareketlerini engellemek isteyen burjuvazi anti-demokratik yasalarla yöneticilere büyük yetkiler vermekte, ilerici devrimci öğrencileri faşist yöneticiler karşısında savunmasız bırakmaktadır.

Orta öğretimde gerekli mesleki bilgisi olan öğretmen yetersizliği, bunun nedeni olarak ta mühendisinden müftüsüne kadar çeşitli mesleklerden kişilerin derslere girmesi çözüm bekleyen sorunlardan birisidir.

Bunun için ilk adımda;

1. Sınıf, labartuvar, salon, atölye, yabancı dil dersaneleri ihtiyaçları karşılanmalıdır.

2. Ders öğretmenleri ihtiyacı karşılanmalı,

3. Ders kitaplarındaki ırkçı, şoven, asimilasyoncu motifler kaldırılarak, ders kitapları içinde TÖB-DER üyelerinin de bulunduğu bir komsiyonca hazırlanmalı.

4. Ders kitapları devlet tarafından parasız verilmeli,

5. Okullara kayıt yaptırılırken öğreniclerden para alınmamalı,

6. Bir ticaret metaı haline gelen paralı kurslar kaldırılmalı,

7. Okul, geçmiş kuşakların biriktirdiği bilgileri öğrencilere veren bir kuruma dönüştürülmeli,

8. İdarecilerin, öğrencilere ceza vermekteki sınırsız yetkileri kaldırılmalı, öğrenciler tüm üyeleri öğretmenlerce seçilmiş disiplin kurullarında yargılanmalı. Okul disiplin kurullarının üstesinden gelemeyeceği konular il idare mahkemelerinde sonuca bağlanmalı,

9. Öğrencilerin geniş ölçüde yönetime katılmaları sağlanmalı, toplumsal konumları gözönüne alınmadan bütün öğrencilere yönetme sanatı kavratılmalı,

10. Politik amaçlarla açılan köy şehir arasındaki ayrımı daha da derinleştiren binasız, araçsız gereçsiz, öğretmensiz köy orta okullarının yerine merkezi köy orta okulları açılmalı,

11. Şehir orta okullarında okuyan, ya da kalacak yer sağlanmadığı için ilkokulu bitirdikten sonra okuyamayan köy çocuklarını barınabileceği düşük fiyatlı pansiyonlar açılmalı,

12. Bugün sayıları hayli kabarıklaştırılan ve kapitalist sisteme yedek güç yetiştiren İmam Hatip Okulları kapatılmalı,

13. Küçük kent ile büyük kent arasındaki ayrılıklar kaldırılmalı,

14. Öğretmene okuduğu her yazılı için ücret verilmeli,

ÖZLÜK VE MESLEK SORUNLARI

Üretime bizzat katılarak artı değer yaratmadığı halde, üretim araçların gelişmesinde önemli payı olan eğitim emekçilerinin özlük ve meslek sorunları toplumsal sorunlardan ayrı değildir. Bu sorunların kesin çözümü ise işçi sınıfının öncülüğünde halk iktidarının kurularak üretim tarzının değiştirilmesiyle mümkündür. Ancak bu eğitim emekçilerinin ekonomik - demokratik mücadeleyi savsaklaması anlamına gelmez.

Bugün ülkemizde egemen güçlerin nitelikli işgücüne ihtiyaçlarının olmayışı, hatta nitelikli iş güçünün olması, halkın eğitiminden amaçlarının kendilerine nitelikli işgücü yetiştirmek olan egemen çevrelerin halkın eğitimi diye bir sorunlarının olmadığını gösterir. Bu olumsuzluklara rağmen ekonomik-demokratik mücadele nihai kurtuluşa giden yolda savsaklanmaması gereken bir mücadeledir.

Egemen güçler eğitim emekçilerinin emeğini çok düşük fiyatla satın aldığı gibi vermiş olduğunun bir kısmını geri almaya ücret ve maaşlarda farklı uygulamalar getirerek eğitim emekçileri arasında ayrılıklar yaratmaya çalışmaktadır.

Anti-demokratik program ve konularla öğretmenlerin mesleki çalışmalarını engellemek isteyen egemen çevrelerin yönetim kadrolarını faşist yuvaları, disiplin kurullarını kıyım makinası yapmak, programları faşizmin programı haline getirmek, ders kitaplarında ırkçılığı, şovenizmi körüklemek,

yaptığı çalışmaların en yüz karası olanlarıdır.

Bu durum bizi şu talepleri gerçekleştirmek için çalışmaya zorlar.

1. Ücretlerin tesbitinde diploma etiketinin, tavan taban ayrılıklarının kaldırılması, harcanan emekle, meydana gelen değerin ölçüt olarak alınması,

2. Maaşların hayat pahalılığına göre her yıl yeniden ayarlanm,ası,

3. Mesai saatleri dışında okunan her yazılıya, yapılan plana ayrıca ücret verilmesi,

4. Meyak kesintilerinin faizi ile birlikte geri verilmesi,

5. Emekli sandığının memurlara hizmet eden kurum haline getirilmesi,

6. Faşistlerin eğitim kurumlarından temizlenmesi,

7. Disiplin kurullarının yerine bağımsız il idare mahkemelerinin kurulması,

8. Atama-yer değiştirme işlerinin öğretmenlerin seçtiği kişiler tarafından yapılması,

9. Doğum yapan öğretmenlere 1 yıl izin verilmesi,

10. Kişinin kabiliyet ve yetisi doğrultusunda gelişmesine uygun programların yapılması,

TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME SORUNU

Egemen çevreler sömürdüğü toplum kesimlerinin uyanışını engellemek ister. «Herkesten yeteneğine göre, herkese gereksinmesi kadar» ilkesinin gerçekleşeceği mutlu bir toplum düzeni için çalışacak öğretmenlerin yetişmesini istememesi, Öğretmen yetiştiren ku rumlardaki bozukluğun nedeni budur.

Türkiye'de bugün öğretmen yetiştiren kurumlar demokratik işleyişten yoksun, yönetim kadroları faşistlerle dolu, ders kitapları ırkçı, şovenist, asimilasyoncu bilgilerden oluşmuş, öğretmenlikten başka bir iş beceremeyen kul köle insanların yetişmesini amaçlayan kurumlardır.

Bu durum;

Öğretmen yetiştiren kurumların faşistlerden temizlenmesi,

Kitaplardan ırkçı, şovenist, asimilasyoncu bilgilerin atılarak konuların kişiye bilimsel tavır kazandıran, üretim ve iş içinde ortaklaşa yaratıcı çalışmaya yönelik, politik bilinç kazandıran niteliğe sahip olması,

Öğretmen olacak kişilerin aynı tip okullarda yetişmesi,

Öğretmen liselerinin üç yıla indirilerek bunun dışında 1 yıl uygulama yapılması,

Öğretmen adaylarının daha okul sıralarında büyük ölçüde okul yönetimine katılması için çalışmamızı gerektirir. Bu görevi başardığımız ölçüde kendisine teslim edilmiş kararları ve yürekleri halktan yana bir toplum düzeni için biçimlendirmek isteyen öğretmen yetişmesine yardım etmiş oluruz.

KÖY ÖĞRETMENLERİNİN SORUNLARI

Tepeden tırnağa kadar bütün gözeneklerinden kan ve pislik akarak dünyaya gelen sömürü düzeninde, ülkenin biraz daha karanlığa götürülmesinden keyif duyacak güçler karşısında ve bilinçsiz kitleler içinde çalışan köy öğretmenleri haksızlıkların en ilkeliyle, baskıların en gericisiyle karşı karşıyadır.

Yolsuz köylerde, sağlığa son derece elverişsiz konutlarda yaşamak zorunda olan öğretmen bütün yayınlardan uzak olarak iki, üç veya beş sınıfın bir arada okutulduğu sınıf mevcutlarının kalabalık olduğu okullarda çalışmaktadır.

Bu zor şartlar altında okulu, düzene karşı bir direnç kaynağı, çocuğa kendisinden önceki buluşları öğreten, teknik bilgi düzeyini yükselten sömürüsüz bir toplum fikrini veren kurumlar olarak kullanmak isteyen devrimci yurtsever öğretmenle, okulu, üretimdeki gereksinimlerine cevap verecek şekilde biçimlendirmeye, kendi ideolojisini halka kabul ettirmeye zorlayan, buralarda komando yetiştirmeye çalışan egemen çevreler arasında uzlaşmaz bir savaş sürmektedir.

Gerçeklerin inatçı olduğunu, okulu istediği gibi yönlendiremeyeceğini bilen egemen çevreler kaçınılmaz sonucunu geciktirmek amacıyla devrimci yurtsever öğretmeni günlük yaşantısında huzursuz etmek, maddi güçlüklerle başbaşa bırakmak, anti-demokratik yasalar ve programlar yapmak yoluyla çalışmalarında engellerle karşılaştırmaya çaba harcar.

Milli Eğitime yapılan yatırımları her yıl azaltan egemen çevreler plan hedeflerinin ancak % 50 sini ilk öğretim yatırım programlarına alarak binlerce köyün okulsuz, onbinlerce öğretmenin lojmansız kalmasına neden olmaktadır.

Egemen çevreler karşısındaki emekçi kesimi bölmek için insanların kardeşliği ilkesine karşı çıkarak ders kitaplarında ırkçılığı ve şovenizmi konu olarak alır. Haksız savaşların zararlarını gizleyerek (Birinci Dünya Savaşı milyonlarca insanın hayatını yediği gibi, Amerika, İngiltere, Belçika, Fransa, Avusturya, Macaristan, Almanya ve İtalya'dan her aileye birer ev ve bahçe verecek maddiyatı götürmüş, ikinci dünya savaşı ise bunun beş katına malolmuştur.) Ders kitaplarında savaş kışkırtıcılığı yapar. Savaşların karşıdan alınan mallarla gelir kaynağı olduğunu söyler. Bu yolla halkları birbirine düşman ettiği gibi silah tekellerine büyük kârlar sağlar. Egemen çevreler, köylü tarafından demokratik kuruluşların temsilcisi olarak tanınan devrimci yurtsever öğretmenle köylünün arasını bozmak böylece bilinçsiz köylünün demokratik örgütlerden uzak durmasını sağlamak amacıyla anti-demokratik yasalar yapar. Mevcut devam takip yasası öğretmenle köylü arasında çelişki yaratan, sık sık karşılaştıran, öğretmeni köylüye ceza veren kişi olarak tanıtmaktan başka işe yaramayan anti-demokratik yasalardan biridir.

Köy öğretmenlerinin bu karışık sorunları şu talepleri gerçekleştirmek için çalışmamızı zorunlu kılar.

1. Her köye ihtiyaca cevap veren, okul ve öğretmen sayısına göre lojman yapılması,

2. Okula verilecek her eşya için müdürlerin merkeze istenmesi yerine eşyaların ilköğretim tarafından köylere teslim edilmesi,

3. Formalite gereği toplanan öğretmen kurulları toplantılarının kaldırılarak toplanmasında fayda olan toplantılara katılan köy öğretmenlerine ödenek verilmesi,

4. Okula köy bütçesinden ayrılan % 10'ların kaldırılarak okul ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanması,

5. Öğrenci ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanması,

6. Ders kitaplarının demokratik öze kavuşturulması,

7. Bütçeden ilerici, demokratik örgütlere fon ayrılarak bu örgütler

aracılığı ile seviyeye uygun yayınların köylere ulaştırılması,

8. Sınıflardaki öğrenci sayısının düşürülmesi,

9. Yeni mezun öğretmenlerin imkanların bol olduğu yerde çalıştırılması,

10. Öğretmenlerin başarısının ölçülmesinde çevre şartlarının gözönünde bulundurulması,

11. Devam takip yasasının değiştirilerek öğretmenin çabaları sonucu devamını sağlayacağına inandığı öğrencinin devamının kısa zamanda sağlanması için sorunun mahkemede çözümlenmesi,

12. Asimilasyoncu eğitime son verilmesi,

13. Köy öğretmenlerine mahrumiyet ödeneğinin verilmesi,

14. Bölge halkınında yararlanacağı bölge sağlık okullarının açılması,

Yapacağımız çalışmalarda sosyalist bilim ustasının «Bizim için düz yollar yoktur, ışıklı tepelere ulaşmayı da ancak onun sarp patikalarına tırmanma eziyetinden korkmayanlar umabilirler.» sözünü kabullenerek hareket edersek başarıya mutlaka ulaşırız.

Hazırlayanlar: Zeynel GÖLCÜK (Orta Öğretim Delegesi), Ali KAYA (Köy İlkokulları Delegesi), Cevat GEZGİN Merkez İlkokulları Delegesi

Din Eğitimindeki Gelişmeler Üzerine

Yaşar ÇAĞLAYAN

Tanzimattan bu yana laik dünya görüşü yönetimde ve eğitimde etkili kılınmaya çalışılmasına karşın 1977 Türkiye'sinde «Hacılı», «Hocalı» «Tekbirli» seçim kampanyalarıyla karşılaşınca din eğitimiyle ilgili kurumların nicel gelişmelerini değerlendirme gereğini duymaktayız. Avrupa emperyalizmiyle 1938 den sonra başlayan yeni tipteki sıkı ilişkilerle birlikte Gülhane Hatt-ı Hümayun'unda göze çarpan din dışı hukuk anlayışının batı tipi okullarda kavratılması mektep-medrese çatışması biçiminde Cumhuriyetin ilk yıllarına dek sürmüş. 3 Mart 1924 de 430 sayılı «Tevhid-i Tedrisat» yasası ile laik öğretim asıl alınmıştı. Elli Dört yılı aşkın bir süredir laik okul anlayışına karşın çağımızın bu son çeyreğinde nasıl oluyor da burjuvazinin sağ kanat politikacıları dinsel ögelerden yararlanma yolunu buluyorlar? Sorunun yanıtını bulabilmek için dinsel eğitimin sınıfsal yanını bilmek ve bu eğitimin bu gün kazandığı nicel gelişmeyi sergilemek gerekmektedir.

Eskiden beri yönetici sınıflar din olayından en iyi biçimde yararlanmışlardır. Kapitalizmin egemen sınıfı burjuvazi feodal sınıflara karşı devrimci bir durumdayken savaşımını dinsel kurumlara karşı da yürütmüştür. 18. yy. Fransız materyalist düşünürleri dine karşı, bilimlerin gelişmesine dayanarak, darbe vurunca 1789 burjuva devrimini yaratanlar durumdan yararlanmışlardır. Böylece burjuvazi feodal egemen sınıflara karşı savaşımını dinsel savaşımla bütünleştirmiş oldu. Bu duruma bakarak dinsel eğitim kurumlarının kurulmasının burjuvazice istenmiyeceği sanılabilir. Ancak hemen 19. yy. da burjuvazinin egemen sınıf düzeyi kazanmasına koşut olarak dinsel yaşantıyı yeniden canlandırma girişimini bilince durumun böyle olmadığını anlamak kolaylaşır. Daha Fransız Devriminin çağdaşı Kant

tarafından en iyi biçimde formüle edildiği gibi «Tanrının varlığı isbat edilemez ama onu kabul etmek gerekir.» Eğer topluma dini duygular verilmezse burjuvazinin kurduğu düzen sarsılır. Özetle burjuvazi egemen sınıf düzeyine yükselinceye dek dinle savaşmış, yönetim erkini ele geçirdikten sonra ise kitlenin uyutulması için dinden alabildiğince yararlanmıştır. Kapitalist Avrupada felsefi, siyasal ve sosyal anlamda nasıl değerlendirilirse değerlendirilsin laisizmin son toplamda değerlendirilmesi burjuva sınıfının egemenliğini sürdürebilmek için dinsel olgulardan yararlanması anlaşılmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yirmi yılında küçük burjuva kökenli aydın bürokratlar ile devletin koruyucu kanatları altında geliştirilen burjuvazi tıpkı Fransız Devrimi öncesi olduğu gibi geleneksel sınıflara karşı güçlenebilmek için laik öğretime değer vermişlerdir. Bu anlayışı sınıfsız «halkçılık» görüşü de destekler ideoloji olmuştur. Atatürk'ün çevresinde toplanan burjuva aydınlarının tüm geri kalmışlığın suçunu dine yüklemeleri ise kırsal kesimde etkisini sürdüren feodal egemen güçlerin tepkisini çekmekte geçikmemiştir. Cumhuriyete karşı güçlerin dinsel tepkilerini zaman zaman kanalize etmelerinin bastırılmasına karşın 1946 dan sonra durum değişmeye başlamıştır.

1946 dan sonra Dünyada kurulan yeni dengeler içinde Türkiyenin aldığı yer dışa bağımlı olarak güçlenen burjuvazi ile geleneksel feodal güçler arasında yeni bir iktidar dengesi oluşturunca küçük burjuva bürokratları arka plana itilmeye ve «halkçılık» girişimi de bırakılmaya zorlandı. Sonuçta burjuvazi kendi iktidarını, kuşkusuz ülkemizin koşulları içinde, oluştururken artık laik öğretimin yerine, kendi iktidarına daha yararlı bulduğu, din öğretimini de gündeme getirmiş oldu. Bürokratlar devletin gerçek sahibi olmadıklarını anlamış olacaklar ki 1949 da istenen din öğretimi kurumlarını kurdular. Gerekçe hazırdı: **«Aydın din adamı yetiştirmek.»** Buraya dek özetlemeye çalıştığımız gelişme Fransız Devrimi sonrası Avrupa kapitalizmiyle karşılaştırıldığında aynılıklar hemen ayırt edilebilir.

1950 den sonra İmam-Hatip okulları çoğaltılmaya başlandı. 1959 da ise İmam-Hatiplerin üzerine dört yıllık bir yüksek okul olan İslam enstitüleri açıldı. İmam-Hatiplere öğretmen ve yüksek din görevlisi yetiştirme yanında önce ilköğretimde, sonra da orta öğretimde ders konusu edinilen din dersleri için öğretmen yetiştirilmesi bu kurumlara yüklendi. Gerçi Tevhid-i Tedrisat yasasına göre yüksek dereceli din okullarının ancak üniversite bünyesinde açılması söz konusu ise de daha yasanın ilk çıktığı sıralarda Diyanet İşleri Başkanlığının elinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmayan «kuran kursları»nın varlığı dikkate alınırsa yasanın ilk zedelenmesi olayının bu olmadığı anla-

şılır. 27 Mayıs'tan sonra bürokratlar **«hümanist, burjuva»** eğitimini yeniden canlandırma girişiminde bulundularsa da karşılarında örgütlenmiş olan gerici dinsel çevreler direnince bir sonuç alamadılar. **«Aydın din adamı»** yetiştirme gerekçesiyle avuttular kendilerini.

Planlı kalkınma dönemi başladı. Daha ilk plan dönemide çizilen hedeflere ulaşılması olanaksızlaştırılınca ve 1965 de iktidar değişince planla uygulama birbirini tutmamaya başladı. Bu konuyu çizilen hedefler ve gerçekleşmeler açısından daha yakın biçimde incelemek yararlı olacaktır. Bunun üzerinde durmadan önce 12 Mart döneminin «reformist» bürokratlarının din eğitimiyle ilgili girişimlerini değerlendirmek yararlı olur.

12 Mart'ın ilk kabinesinde yer alan Milli Eğitim Bakanı Şinasi Orel bilimsel bir yaklaşımla «eğitim reformu» gerçekleştirmek istemiştir. Bu reform isteklerinin yalnızca din eğitimiyle ilgili bir kesimi işlerlik kazanmıştır. Hükümet programında eğitimle ilgili direktiflerden ikincisi aynen şöyledir:

«Atatürk'ün eğitimde birlik (Tevhid-i Tedrisat) ilkesine aykırı bütün uygulamalara son verilecektir. (Anayasa Madde 153).

Din işlerinin yönetimi siyasal ve kişisel çıkar hesaplarının üstünde tutulacak ve laik devlet esaslarına göre ele alınacaktır. Din görevlilerinin meslek içi ve meslek dışı eğitimi bu ilkeler ışığında düzenlenecektir.

İmam-Hatip okulları orta öğretim sistemine uyacak biçimde ıslah olunacaktır.»

Bu direktife uygun olarak çalışmalara başlayan 12. Martın ilk Millî Eğitim Bakanı Şinasi Orel iki işi gerçekleştirmiştir:

1. Kur'an Kursları yönetmeliği çıkarılmıştır.

2. İmam-Hatip okullarının orta öğretiminin ortak gövdesi ortaokul üzerine, bir mesleki eğitim ve öğretim kurumu olarak yeniden örgütlenmesi ve müfredat programlarının geliştirilmesi sağlanmıştır.

Yine bu dönemde yapılan, İmam-Hatip okullarıyla ilgili istihdam ve ihtiyaç projeksiyonu çalışmaları da üçüncü beş yıllık plana yansımıştır.

Reform kabinesi ve onbir bakanın ayrılışı gibi olaylar konumuz dışı. Ancak din eğitimi açısından bir noktanın vurgulanması gerek: **Kişisel iyi niyetler, bürokratik küçük burjuva düşünceler ilerici bir eğitim düzeni oluşturmaya yetmemektedir.** Eğitim sınıflar üstü bir kurum olmadığına göre toplum yapılarından soyutlanarak «reforme» edilmemektedir. Küçük burjuva aydınlarının laik öğretimi arzulamaları gerçekleştirmeleri anlamı taşımamaktadır. Nitekim 12 Mart dö-

neminde çıkarılan Milli Eğitim Temel Kanununda İmam-Hatip okullarının meslek lisesi olarak düzenlenmesi ve Dokuzuncu Şura Kararlarında da böyle bir nitelik kazandırılması öngörüldüğü halde aşağıda vereceğimiz rakkamlar incelendiğinde görülecektir ki pratikte bu kurumlar genel öğretim veren kurumlardan daha çok kontrolsüz gelişme içindedirler.

Yukarıda 12 Mart döneminde İmam-Hatip okullarının ortaokula dayalı bir biçime kavuşturulduğunu belirtmiştik. Bu durum bir gensoru konusu olduktan sonra Sabahattin Özbek'in bakanlığı sırasında —ki reformlardan söz edilen dönem sürmekteydi— düzeltildi. Yani bu okulların bünyesinde yeniden ortaokullar kurulmaya başlandı. 1973 seçimlerinden sonra kurulan CHP-MSP koalisyonunda ise hükümet protokolünde meslek liselerinin ilkokula dayalı olmaları benimsendi ve uygulandı. Böylece bürokratik kesimin laik öğretime aykırı bütün uygulamalara son verme girişimi son buldu. Bu koolisyon dönemi başladığında ülkemizde 72 İmam-Hatip okulu vardı.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında meslek okulu olarak İmam - Hatip okullarının plan hedeflerini aşan bir gelişme içinde olduğu vurgulandıktan sonra bu plan döneminde istihdam ve ihtiyaçlar dikkate alınarak sınırlamalar getirileceği belirtilmektedir. Sözü geçen plan döneminin başladığı 1973 yılından itibaren 40.000 civarında öğrenicinin okuduğu bu okulların 12.000 öğrencinin okuduğu kurumlar biçimine getirilmesi düşünülmekteydi. Son iki yılın rakkamlarına Tablo I. den bir göz atalım:

Tablo I. (İmam-Hatip Liselerinin Mevcutları) (*)

Öğretim yılı	Okul sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1975 - 1976	243	77.504	2.744
1976 - 1977	327	144.224	3.427

Tablo 1. deki rakkamlara ortaokul öğrenci sayıları dahildir. M.E.B. mesleki ve teknik öğretim gelişmelerini bir arada sunmaktadır. Bizde bu geleneğe uyarak sözü geçen okulların öğretmen liselerindeki son iki yılın gelişmesiyle karşılaştırmasını yaparsak iki meslek lisesi arasındaki farkı daha iyi anlamış oluruz. (Tablo II.).

(*) Bu yazıda kullanılan rakkamlar M.E.B. nin Şubat 1977 Bütçe Plan dairesince hazırlanan istatistiklerden alınmıştır.

Tablo II.

(ÖĞRETMEN MESLEK LİSELERİYLE İMAM-HATİP LİSELERİNİN SON İKİ YILLIK KARŞILAŞTIRILMASI)

	1975-1976 Öğ. Yılı		1976-1977 Öğ.Yılı	
Okulun Adı	Öğ. Sayısı	Mes. Tek. Öğ. İçindeki okullaşma oranı	Öğ. Sayısı	Mes. Tek. Öğ. İçindeki okullaşma oranı
Öğr. Lisesi	62.420	13.8	44.013	8.2
İmam-Hatip Lisesi ve O.	77.504	17.1	144.224	26.9

89 öğretmen lisesinde bir artış yok. Okullaşma oranında düşme söz konusu. Diğerlerinde ise görüldüğü gibi büyük bir tırmanma var. Erkek ve kızlar için açılan tüm teknik okulların bu iki yılda oranında da düşme söz konusu. Bu kurumlarda birinci yıl okullaşma oranı 69.1 iken ikinci yıl 64.9 olmuş. Ama İmam-Hatipler 17.1 oranından bu kesimdeki okullaşma oranında 9.8 lik bir artış sağlamış. Yani öğretmen liselerinin bugünkü durumundan daha çok artış.

Mesleki ve teknik öğretimde plan hedefleri % 100 lük bir fazlalık göstermektedir. Bu fazlalığın en önemli bölümü ise İmam-Hatip liselerinde gerçekleşmiştir. İlköğretimde 1976 - 1977 öğretim yılında 7-12. yaş arası çağ nüfusunun % 97.2 nin okullaşması öngörülmüşken, —7.7 ile yani % 89.5 oranında gerçekleşmesi sözkonusu olduğu halde 13 ve 15 yaş grubunun (yani ortaokul) yüzde 48.1 nin okullaşması plan hedefi olduğu halde ancak % 38.6 lık bir okullaşma sağlanırken genel ve mesleki liselerde okullaşma oranı plan hedeflerini çok aşabilmiştir. Aynı oranlar yüksek öğretim içinde aşılmıştır. Buradan çıkan önemli bir sonuç var: **Şimdiki adıyla temel eğitim ihmal edilmiştir.** Buna karşılık teokratik eğitim genel eğitimin yerini alacak biçimde gelişme göstermektedir. Bu kanımızı M.E.B. nın rakkamlarına dayalı olarak genel liselerle İmam-Hatip okullarının 1976-1977 öğretim yılındaki öğrenci mevcutlarına bakarak değerlendirelim:

Genel Lise öğrenci mevcudu	:	373.235
İmam-Hatiplerin mevcudu	:	144.224

2.631.100 olan çağ nüfusunun iki kurumdaki karşılaştırması yapıldığında görülüyor ki aradaki fark hemen hemen kapanmaktadır. Bu okullardan mezun olanların yüzde kaçının meslek adamı olduğuy-

la ilgili yeterli rakkamlar yok elimizde. Vekil imamların da kadrolaşmaları sağlandığına göre istihdam ve ihtiyaç projeksiyonunun yeniden yapılması gereği de açıkça kendini göstermekte. Ama bir gerçek daha var ki okullaşma oranı bölgesine düşüp de hasbelkader ilkokulu bitiren köy çocuklarının hele yatılı okuyabilecekleri ikinci bir kurum da kalmadığına göre çözüm yolu ne olacak.

Çözüm yolları var. Türkiye genelinden kopmadan gerçekleşebilecek gerçek çözüm yolları var. Bu yazı çözüm yolları önermek için yazılmadığından yalnızca «halktan yana düzen»den söz edenlerin dikkatini çekmekle yetineceğiz. Bizce teokratik eğitime göre «hümanist burjuva» eğitimi de ileri bir aşamadır. Yeter ki demokratik bir çözüme inanılsın.

KONUŞMA DİLİ ŞİİR ve ANLAM

Veysel ÇOLAK

Konuşma diliyle şiir dilinin arasında olan diyalektik bağın «ne olduğu» bugün boyutlu biçimde açıklık kazandığı söylenemez. Yeni atılımların eşiğindeki şiirimizin bu sorunu da tartışma alanına getirilip bir sonuca bağlanması gerekli. Konuşma diliyle şiir dilinin diyalektik ilişkisini, toplumcu şiirin geleceği açısından titizlikle kavramak gerekir.

Konuşma diliyle şiir dili arasındaki bağı, sözcüklerin yüklendikleri ses ve anlam değerleri açısından da irdelemek olası. Daha değişik bir bakış açısı da; imgenin konuşma dilinden çıkıyor olmasını eylem noktası alabilir... Bütün bunların yanında şiirin ilişkisi bir de konuşmalarda çokça geçen deyimler, atasözleri, kalıplaşmış yerel deyişlerle araştırılabilir. Burdan da konuşmayla, konuşma diliyle olan zorunlu ilişki ortaya konabilir.

«İnsanoğlu anlam arayan bir canlıdır.»

Böyle olunca, insanın karşısına anlamı olan şeylerle çıkmanın zorunluluğu bir kere daha kendisini hissettiriyor. Konuşma dilinden uzaklaşmak anlamsızlığı getireceği için, anlaşılmak, halkının ozanı olmak isteyenin «konuşma dili»ne karşı tutumu daha anlamlı olacaktır kuşkusuz. Bu nokta anlamsızlığı arayan İlhan Berk'in «Çivi Yazısı»nı yayınladığının ertesinde söylediği sözler konumuz gereği oldukça ilginç: «Çivi Yazısı'nda soyut bir dil ilgilendirdi beni. Konuşma dilinin tam karşıtı bir dil diye tanımlayabilirim bunu. Bunu en çok da anlamdan kaçmak için yapıyordum. Şunu demek istiyorum: Konuşma dili, anlama sıkı sıkıya bağlı. Anlama karşı olmakla konuşma diline karşı olunacaktır.»

Anadolu'da ummadığınız bir yaşlı kadın, size bir kişinin olumlu niteliklerinden söz etmek isterken, büyülü şiirsel bir duyarlıkla sözünü başlatabilir»

«Göğsünde ak kıllar çıksın
Dünya durdukça yaşasın
Safa oldukça sürsün.»

Aynı sözlerle konuşmasını bitirebileceğini de beklemek gerekir. Çünkü çokluk bu tür deyişler konuşmanın başlangıcı olabildiği gibi, bitişi de oluyor. Böylesine konuşmaya başlarken anlatılmak istenenin önce özü vurgulanıyor, sonra da bu öz açıklanıyor. Yukarıda örneğini verdiğimiz deyiş ve benzerleri konuşmanın sonuna bırakılmışsa, bu sefer anafikir özelliğini taşıyor. Anlatılmak istenenin vurucu bir biçimde sonuçlandırılması oluyor.

Bir konukluğun sona erişini güldürücü bir biçimde vurgulayışları da konumuz açısından anlamlı:

«Bitti köz, kalmadı söz
Yatacağız biz
Kalkın gidin siz.»

Konuk olanın kalkıp gideceğini, konuşmalarının burada düğünlenmesi zorunlu olduğunu bu deyişle vurgulamak ister. Anadolu halkı. Bu sözü söyleyen de konuk olandır kuşkusuz. Ev sahibi yerine konuşur gibi, kalkıp gideceklerini belirtir.

Bu doğrultuda örnekleri çoğaltmak olası. Kısaca konuşma dilinde böylesine güçlü şiirsel öğeler var. Aynı paralellikteki şiirsel öğelerin çağdaş şiirimize nasıl yansıdığını gözlemek olası:

«Unumu elemiş değilim ama
eleğim asılı
özrüm sorulmaya!»

Niyazi Akıncıoğlu

Unumu elemişim
Eleğimi asmışım
Ölüm de ne, vız gelir
Ama yanarım.»

Enver Gökçe

«Un görmemiş eleğim neyse dala asılı»

Behçet NECATİGİL

Yukarıdaki açıklamamızın işaretlediği gibi, üç ayrı ozanımızdan alıntıladığımız bu dizelerde karşımıza çıkan «Unumu elemişim, eleğimi asmışım» özetleyici sözü, üç ozanımızın şiirine kaynaklık etmiş, yorum ve biçim değişiklikleriyle şiirlerine girmiş. Burada, araştırmamızı genişletip, atasözlerini, deyimleri, yerel sözleri malı oldukları yerin ürünlerinde bulup çıkarmak gereksiz artık. Yeterince açıklık kazandı çünkü. Bunun yanında konuşma dilinin çeviri ürünlerinde nasıl yansıdığını görmek de önemli. «Unumu elemişim, eleğimi asmışım» sözü yerli ürünlerde doğal olarak yansırken, çeviri ürünlerinde de karşımıza çıkabiliyor:

«Unumu eledim ben eleğimi astım ama
götüreceğim sizi yüreğimin küt küt atışıyla
Sizinle söylemek bir hoş eder içimi.»

Bu dizeler Paul Eluard'ın. Doğal olarak Paul Eluard, bizim bu sözümüzü düşünüp de yazmamış bu dizeyi. Ama bizim bu deyişimize eş anlamlı olacak bir şey söylemiş olabilir. Çevirenin (A. Kadir) anlaşılma kaygusu, şiirin hakkını verme ğereği, bu sözü kullanmaya kadar getirmiştir çevirmeni. Atasözlerini de çevirirken, çevireceğimiz atasözünü anlam bakımından karşılayan bir atasözünü çeviri olarak ortaya koymuyormuyuz?

Örnekleri çoğaltmak olası:

«Kalmadı yaşama gücüm, bıçak kemiğe dayandı»
Francois De Maynora

«Dizboyu haksızlık, dizboyu zulüm»
Bertol Brecht

«Yürüdüler hayat yolunda elele,
öğrendiler hanyayı konyayı»
Bertol Brecht

Kaygular toplumcu ozanlarla ilgili kuşkusuz. Burada Ernest Fıscher'in sözü bir daha anlamını kazanıyor: «Dilin kaynağına dönme isteği şiirin özündedir.»

«Başlayan Kavganın Başlattığı»

Seyyit NEZİR

GOMİNİS İMAM bir raslantıyla elime geçip de, adına duyduğum ilgiyle ilk okuduğumda 1969 seçimlerinin hemen öncesiydi ve biz birkaç arkadaş, köylerde propagandaya çıkmak üzereydik. Doğrusu - Hasan Kıyafet'in o ünlü deyimiyle- biraz «ayakları havada» adamlar olarak, kitaptan oldukça yararlandık. Özellikle devrimci, ilerici olmayı «dinsizlik» biçiminde tanımlayarak, devrimcilerle halkın taze ilişkilerini gelişmeden dinamitlemek isteyenlere karşı...

Romanda, teknik yönden aksamalar yok değildi. Hele, daha sonra Fakir Baykurt'un da değindiğini öğrendiğim, o «her biri ayrı bir romanın konusu olabilecek» sorunların, çarpıcı ama son derece özlü ve biraz da aceleci bir biçimde verilişi bir eksiklikti aslında; o sorunlar, ayrı ayrı ve daha çok deşilerek yansımalıydı. Ne var ki Kıyafet, temelde aydın yazarın değil, bir köylü yazarın yaklaşış biçimiyle, oldukça yalın bir olay örgüsüyle gitmişti sorunların üstüne. Türkiye'li devrimcinin o güne değin pek az bilgilendiği köylü örgütlenmesi konusunu da oldukça tutarlı olaylarla vurgulamıştı. Ayrıca, İnce Memed miti gibi, bir Gominis İmam miti yaratmanın, kendi kendini tuzağa düşürmek olacağını da gözden kaçırmayarak, tarihin diyalektiğini roman kahramanına çiğnetmemişti. Olayın yaşandığı anın toplumsal koşulları kesin belirleyici olmuş, sınıf savaşımının örgütlenmeyi başarmadan kazanılamayacağını dile getirmişti. Üstelik olay anlatımında gerçek dışına düşülmeksizin, gerçeğin evrilişi izlenerek! Gominis İmam'ın yenilgisi yüreğimizi acıyla hırpalasa bile gerçeği bırakmayarak...

BAŞLAYAN KAVGA'yı, Gominis İmam'ın hemen ardından yazmaya koyulmuştu Kıyafet. İçinden geldiği, yüreğinde ve kafasında

derin izler bırakan Orta ve Doğu Anadolu, daha da çok Kırşehir yöresi, kapitalizme geçişte bütün dünya köylülüğünün yaşadığı sorunlarla anlatılır Başlayan Kavga'da. Roman, bittiğinde, Türkiye yazarının ikili serüvenini yaşamaktan kurtulamamıştı: Yayınevlerinin yeni yazarlara ilgisizliği ve devrimci yazara burjuvazinin gösterdiği aşırı ilgi; daha doğru tanımıyla baskı... 12 mart faşizmi, yazarın elindeki kopyalara el koyarken, bir kopyasının dostlarca saklanabilmesi büyük bir şanstı! Nâzım, Dinamo ve birçok ustamız, aynı olguları çok öncelerde ve çok daha kıyıcı koşullarda yaşamadılar mı? Romanın, 1971 öncesinde basılmasıyla yıllar sonra basılması arasında, hem toplumsal ve sanatsal işlevi, hem de yazarın sorumluluğu açısından, elbette farklı sonuçlar alınacaktı. Bir kere Hasan Kıyafet, eserinin konusunu, emekçi halkın en derin çile ve sancılarından seçiyordu. Bu yönüyle, genel ve özel anlamda politik olmayı içeriyor, tez elden okura ulaşmayı gereksiniyordu. Öte yandan işçi sınıfı romancılığının, Orhan Kemal izindeki yeni bir örneği deneniyor, edebiyatımız için itici bir görev üstleniliyordu. BAŞLAYAN KAVGA, köyden şehire göçen insanın, bir yandan köye bağlılığını, öte yandan sanayide işçileşme sürecini acılı bir çelişki içinde, politikleşen işçi grevleri içinde dile getirmeyi BAŞLATIYORDU.

Romanda, ortamın bütün elverişliliğine karşın, işçi-köylü ilişkilerinin siyasal birlik doğrultusunda ele alınmayışı elbette büyük eksiklik. Kâzım Usta'nın Almanya yolculuğu için köyden ayrılması ve İstanbul'da konaklaması, ama köyün İstanbul'da çalıştığını saklaması, böyle bir gelişimi engelleyen ve bir yerden sonra yapay kalan bir olay. Hele Zebik'in Ankara'da okumaya başlamasından sonra.. Gerçi bir zamanlar «İstanbul'u mesken tutup» evini unutan, şimdi de Almanya'da yurdundan, ailesinden kopan kocaları yaşamadı değil köylü kadınları. Ancak, bilinçlenen bir işçi olarak, çok farklı duygu ve düşüncelerle de olsa, Kâzım'ın ayrılığının uzun sürüşü yeterince inandırmıyor okuru.

Sonuçta, köyünden Almanya'ya çıkan Kâzım Usta, İstanbul'da, «uzun erimli kavganın ön saflarında» ekmek ve hürriyet için savaşır. Her birisi, toplumsal bir kesiti yansıtan roman kişileri, gerçeği aşma eğilimleriyle de gerçeğe uygundurlar. 1960 sonlarında varlıklarına çok ihtiyaç duyulan, ama pek az görülen işçi-öğrenci militan tipi olarak Yağmur bile yadırganmıyor. Ancak işçilerle birlikte yaşadığı, çalıştığı, halde kendini onlardan ayırması, işçileri yüceltmesi, o dönemin yanlışlarından biri olarak özellikle vurgulanıyor. Romanın sonunda Yağmur'un ölümü, bir bakıma öğrenci gençliğin öncü

görevinin bitişini belirliyor. Direnen işçilere, başka işyerlerinden işçilerin yardıma koşmaları da bunu kanıtlıyor olsa gerek.

Burjuva eleştirmen, romandaki teknik aksamalara bakarak romanı görmezden gelmiştir. İşçilerin eylem biçimini de gerçeğe aykırı bulanlar olabilir. Onlara, aynı yılların Alpagut'unu hatırlatmak yerindedir.

Kıyafet'in, az kullanılan sözcükler ve yerel deyimlerle süslediği taşvirler kimi yerde bir tıkanmaya yol açabiliyor. Kimi de, çok güzel ayrıntılar yakalanmışken, durumun birkaç cümleyle geçiştirildiği görülüyor Başlayan Kavga'da. Ancak, daha önce basıldığı halde romandan sonra yazılmış olan, bir öykü kitabı olmakla birlikte yazarın anlatım ve öyküleme tekniğinde vardığı aşamayı büyük ölçüde yansıtan BARAÇ gözönünde tutulunca, Kıyafet'in bu eksiklikleri de gidermekte olduğu teslim edilmek gerekir.

Burjuva eleştirmenin «slogancı» diye niteliyerek karalama çabası, işçi sınıfı romancılığının gelişimini durduramıyacaktır. Bunu herşeyden önce kitlelerin esere gösterdiği ilgi kanıtlamaktadır. İspanya koşullarında yazılan bir UMUT'a', çarlık Rusya'sı koşullarında yazılan bir ANA'ya denk düşen eserler yaratmak romancılığımızın önünde duran en büyük görevdir.

Hasan Kıyafet bu çığırı başlattı. Umarız, politik savaşımın içinde daha çok yer alışı, bu süreç içinde Anadolu köylüsünün yaşadığı siyasal ve ekonomik çelişkileri yakından izleyişi, romanlarını besliyen yeni kaynaklar oluşturur. Ki emekçi halkımız, geçmişini dönüp yeniden öğreneceği, geleceğine ışık bulduğu, bir yazarından eksik kalmaya, politik savaşımı kadar, romanlarından da demokrasi kavgasına güç ve bilinç kazana!..

Çocuk Kitapları ve Edebiyatı Üzerine

«Yalnızca çizmeler ölçüye göre yapılır.»
BRECHT

Ahmet UYSAL

GİRİŞ

Hangi dünya görüşüyle ele alınırsa alınsın, genel olarak çocuk kitaplarının önceden belirlenmiş sınıfsal amaçlara uygunluk taşıması gerekli tutulacaktır. Nitekim, yurdumuzda da çocuk yayınları burjuvazinin denetim, gözetim ve hizmetinde, işçi sınıfının aleyhine, burjuva sınıfının lehine bir işlev kazanmış durumdadır. Olmayanlarsa, sermaye piyasasının ve siyasal iktidarın izin verdiği ölçüde burjuvaziye karşı olabilecek bir içerik taşıyabilmektedir. Bu nedenle işçi sınıfı bilimi doğrultusunda çocuk kitaplarının piyasaya sürülmesi, yazılması ve böyle bir geleneğin kurulması çabaları henüz yok denebilecek kadar azdır bizde. Hiç kuşkusuz çocuk edebiyatı, çağdaş dünya edebiyatına parelel olarak bir gelişim ve değişim süreci içersindedir. Bu değişim ve gelişim yalnız biçimde değil, içerik, dil ve anlatımda da kendini göstermektedir. Son yıllarda piyasaya sürülen «Sosyalist-gerçekçi» sanatçıların az sayıdaki ürünlerini böyle bir gelişimin belirtisi sayabiliriz. Burjuvazinin egemen olduğu bir ülkede böyle bir gelişim «insanî» duyarlıklar taşıyorsa ve emekçi sınıflardan yana ağır basıyorsa, ortaya çıkarılan ürünleri küçümseyemeyiz. Öyleyse «insanî olan hiçbir şey bana yabancı değildir» diyen bilim ustasının bu sözlerini bir ölçüt olarak kabul etmeliyiz.

İÇERİK

Çocuk kitaplarının, öteki edebiyat ürünleri gibi hayattan, yani insanî olandan yola çıkmaları, bu yolda ilerlerken de değişeni, değişe-

bilir olanı içinde taşıması gerekmektedir. Söz konusu olan, durumu olduğu gibi saptamak, çelişkileri yansıtmak değildir kuşkusuz. İçeriğin geleceği de görmesi, ona doğru yönlendirilmesi zorunludur.

DİL VE ANLATIM

Dil ve anlatım, çocuklara okuma zevki verebilecek estetik bir yapı taşımalıdır. Didaktik ve kuru kuruya bilgiler vermekten çok, dünyanın kavratılması olmalıdır hedef. Çocukların kelime bilgileri, hayat deneyleri, sınıfsal konumları göz önünde tutularak olayları sergileme ve çözümleme yoluna gidilmelidir.

ÇOCUK EDEBİYATININ KAYNAKLANMASI

Çocuklar için yazılan kitapların, genellikle, iki kaynaktan yola çığtığı görülmektedir. Masallar ve çağdaş roman anlayışı... Masal türü anlatım oldukça yaygın olduğundan bu tür üzerinde ayrıca durmakta yarar görüyoruz.

Masallar hayale dayalı olarak üretilmiş, çeşitli ögelerle beslenmiş halk birikimleridir. Hem büyüklere, hem de küçüklere seslenebilen bir anlatım zenginliğiyle donatılmıştır.

Çağdaş masal yazarı, yerel kültürü önde tutan, öven bir anlayışla değil, insanlık kültürü içinde, çağın ulaştığı teknolojik gelişimle bağıntı kurarak gerçek hayatı içeren bir tutumla hareket etmelidir. Feodal ilişkilerin ürünü olan masalların özü değil, anlatımı ve ögeleri kaynaklık etmelidir masal yazarına.

Roman ya da masal yazarı kapitalist üretim ilişkilerinin, sosyalist üretim ilişkilerine dönüşmek zorunda olduğunu, burjuva çocuklarının içinde bulundukları refahın işçilerin alın teriyle, işçi çocuklarının aç ve perişan bırakılmalarıyla sağlandığını, ama böyle bir refahın işçilere ve onların çocuklarına hak olarak tanınmadığını vurgulamalıdır.

SONUÇ

Toparlarsak, çocuk kitapları yarışmasına katılacak kitaplarda şu özellikler aranmalıdır:

1. Ürünler, işçi sınıf bilimi doğrultusunda amaçlar taşımalıdır.
2. Çocukların dünyayı kavramaları, insan-doğa-üretim araçları ilişkilerini sezebilmeleri öngörülmelidir.
3. Dil ve anlatım sanatsal bir tad vermelidir.
4. Çocukların ilgi ve bilgi düzeyleri (gelişimleri) unutulmamalıdır.
5. Gelecek umudu, anlamlı bir mücadele içersinde yansıtılmalıdır.
6. Sevgi, acıma, yardımlaşma gibi duyarlıklar idealizm bataklığına düşürülüp çarpıtılmamalıdır.
7. Bilgi verme, yönlendirme canlı, sıcak, eğitici bir yaklaşımla işlenmeli; didaktik ve kuru bilgilerden kaçınılmalı...

EDEBİYAT MEKTUPLARI

STEFAN ZWEİG'e

18 Eylül 1923
Freiburg

(Sevgili Zweig)

İçten ve şımartıcı mektubunuzu cevaplandırmakta geciktiğim için bağışlayın beni. Gecikmemin nedeni hiç yabancı dil bilmemem; yalnız Rusça yazıp konuşabiliyorum. Özel ve Ruhsal yaşamımın açık olduğu, size yazdığım mektubu çevirebilecek tek insan bir aydır yoktu. Yeni döndü ve şimdi büyük bir neşeyle yazıyorum size.

İki öykünüzü okuyuncaya dek - «Amok» ve «Bir Yabancıdan Mektup»— hakkınızda hiçbir şey bilmiyordum, isminizden başka. İlki pek sarmadı beni ama ikincisi ruhumun derinliklerine dek sarstı içten tonu, kadına karşı büyük sevecenliği, temasının özgünlüğü ve başlı-başına gerçek sanatçılığın kanıtı olan betimlemenin büyülü gücü ile. Gözyaşlarımda yalnız değildim, aklına ve kalbine kendiminkinden daha çok güvendiğim, sözünü ettiğim yakın arkadaşım da paylaşıyor aynı duygusu.

Şuna siz de katılacaksınız ki sevgili Zweig, sanatçı güzellikleri bulup çıkaran, insanı Tanrının —ya da Doğa'nın— tarihin, ya da kendinin yarattığından çok daha iyi, çok daha ilginç yapan kişidir.

Sonra Romain Rolland üzerine yazdığınız kitabı okudum, gerçekten olağanüstü bir önemi, moral yüceliği olan bir insan üzerine harikulade bir kitap. Yabanıl çağımız için bir Fransız hakkında bir Almanın yazdığı böyle bir kitabın büyük öneminden sözetmeyeceğim. Bana göre kitabınız, bu açıdan, tüm aklı başında ve dürüst insanların —ve ussal güçlerinin tartışmasız kanıtı olacak biçimde— gurur duyabileceği, insanın çevresine karşı utkularından biridir.

Bu kitap Rolland'ı benim için daha somut, hissedilir, daha yakın yaptı; bu eşi az bulunur insana karşı büyük bir sevgim var ve şimdi-ruhsal görüntüsünü daha açık, kesin gördüğüm için— onu herzamankinden daha çok seviyorum. Teşekkürler, size.

«Bir Yabancıdan Mektup», «Manon Lescaut'nun Yaşamı», Maupassant'ın «Kalbimiz», Boccaccio'nun «Fiammetta», «Romeo ve Juliet ve aşk temasına adanmış diğer bazı yapıtların yeraldığı bir dizide ayrı bir kitapçık olarak yayınlanacak. Turgenyev'in «İlk Aşk»ı(*) yayınlandı, birkaç gün içinde elinize geçecek.

Bu kitapların hepsi resimli olacak. Hangi Alman sanatçısını «Bir Yabancıdan Mektup»u resimlemeye değer bulduğunuzu da öğrenirsem sevineceğim.

«Ayışığı Sokağı» hikâyenizin çevrilmesi ve benim çıkardığım —Berlin'de— «Beseda» dergisinde yayımlanması için izninizi istiyorum.

Beseda için «günümüz Alman yazarları» veya dilediğiniz herhangi bir konuda bir makale yazmanızı da isterdim.

Bu dergi tümüyle bilim ve sanat sorunları konusunda çıkarılıyor, politikayla hiçbir ilgisi yok. R. Rolland, Franz Hellens, John Galsworthy, Gregorio M. Sierra ve daha birçok yabancı yazarın yazılarını yayınlıyor.

Şu anda elimde bulunan tek yazımı size yollamaktan mutluluk duyacağım. Yeterli bulmazsanız bir başkasını yollarım.

Kitaplar için teşekkürler**; K. Wolf benim kitaplarımı Almanca'da çıkarınca ben de size yollayacağım.

Şu dünyamızda çok büyük mutluluklar var. Bunlardan biri de sizinle karşılaşmam.

İçtenlikle herşeyin en iyisini dilerim, sevgili Stefan Zweig.

M. Gorky

Adresim: Freiburg (Breisgau)
Guentherstahl, Dorfstrasse 5.

(*) Berlin'de, 1923'te Propylaeum Yayınevince basıldı. — yayımcı.

(**) 29 Ağustos 1923 tarihli bir mektupta Zweig, Gorky'ye, «Amok», «Üç Usta-Balzac, Dickens, Dostoyevsky (Leipzig, Insel Verlag, 1923)» adlı kitaplarını yollayacağını bildirmişti. — yayımcı.

STEFAN ZWEİG'e

16 Mayıs 1928
Sorrento

Sevgili Zweig,

En ilginç kitabını ([1]) bana ithaf etmene teşekkürde çok geciktim, ama bunun nedeni okumak istememdi ve bunun için zamanım yoktu: son iki aydır «jubile»min kutlanması için çıkan karmaşa ve birkaç gün içinde gerçekleşecek olan Rusya'ya dönüş hazırlıkları hem çalışmamı hem yaşamamı engelledi. Senin belki tümüyle doğru olmayan bir görüşle ortaya koyduğun parlak Stendhal tipinle tanıştım. Bu özgün insan, sanatçı ve düşünür hakkında Rusça'da yazılmış ya da Rusça'ya çevrilmiş herşeyi okudum, bütün kitaplarını biliyorum. Beni senin tipine parlak demeye iten, büyük bir sanatçı tarafından, Stendhal'le «zekâdan» başka yönlerde de uyuşan bir sanatçı tarafından yazılmış olması. Kuşkuculuğu ve romantizmi arasındaki çatışmada dramının kaynağını bulabilmek için, senin yaptığın gibi, bu insanın «içine işlemek» gerekli. Daha önce Avrupa yazınında belirtilip belirtilmediğini bilmiyorum ama bu senin buluşun sanıyorum, ve bu seni yüceltiyor. Bu benim, bir sanatçıyı bir başka sanatçının bir tarihçi veya bir eleştirmenden daha iyi anlayacağı yolundaki inancımı güçlendiriyor.

Ama sevgili dostum, Stendhal'in dramının tüm romantiklerin dramı olduğunu, kuşkuculuğun genellikle ve kaçınılmaz biçimde romantizmle yanyana bulunduğunu düşünmüyor musun? Bu dramı Kleist'ta, Novalis'te, Hoffmann'da, hatta hiç de derin olmayan Fransız kuşkuculuğunu sürdüren, Stendhal'in uzak bir akrabası olan —«Aşk Üzerine»yi yazmış bir adamla benzerliği akrabalık olmadan olanaksız ve açıklanamaz— bir yazarda, Anatole France'ta bile sezinlemiyor musun?

Stendhal için, romantizminin kuşkuculuğundan kaynaklandığı söylenebilir. Bu düşünce Stendhal'in romantizmi «topluma gereken miktarda ve zamanda verilirse iyileştirecek ve neşelendirecek, iyi seçilmiş bir ilâç» biçiminde tanımlamasından çıkıyor.

Stendhal, kanımca, derinden ve filozofça insancıldı, ama insanlara karşı etkin bir «acıma» duymaksızın. Schopenhauer'den çok çok daha önce, duygusal ve âciz hıristiyan «acıması» değil, «acıyı paylaşma» erdeminin gerekliliğini çok iyi sezmişti. Belki de Shakespeare ve Racine üzerine incelemesinde, Alman romantikleri arasında kuşkuculuklarından dolayı bazı iyi dinsizler olmasına karşın —çünkü kuş-

kuculuk ve hıristiyanlık özde karşıttırlar—, Alman romantizmini «saçma», hiç de gerçek olmayan, boş birşey olarak nitelemesinin nedeni budur.

Stendhal üzerine makalen birçok ilginç düşünce getiriyor, sanatsal değeri üzerine ise söylenecek söz yok. Lev Tolstoi tipinin daha az iyi olduğunu söylersem gücenmezsin, değil mi? Bunu çok doğal buluyorum, çünkü eleştirmenler Tolstoi'u henüz Stendhal'i tanıdıkları ölçüde incelemediler. Tolstoi akıl ve duygu arasında eşsiz ve büyük bir çatışma, ancak Rus dâhilerinde görülebilen bir çelişkidir. Tolstoi'dan önce dünyada hiçkimse onun söylediğini söyleyemedi: «Çok büyük bir akıl iticidir; bilinç, bir insanın başına gelebilecek en yüce, en erdemli belâdır.» Böyle düşünceler Tolstoi'u gençliğinde de - 1854' te - yokluyor, yaşamının sonuna dek işkence ediyordu ona. «Savaş ve Barış»ın yazarı bu düşüncelerin ışığında çalışıyor olmalıydı, sanırım. Onda sanatçının yaratıcı gücü, yaşamı boyunca bir vaizin içgüdülerine, belirsiz bir tanrı gözünde günah işleme korkusuna karşı mücadele etti. İnsanlara yardım etme gereğinden sözederken, Tolstoi bu gereği hiçbir zaman Stendhal ölçüsünde sevecenlikle duyamadı. İsa Tolstoi'dan, daha önce, örneğin Tertullian, Lactantius ve diğer «kilisenin babaları»nca, yapılandan çok daha fazla işkence görmüştür. İsa'dan kurtulduktan sonra «Kazaklar» ve «Hacı Murat»ı yazdı, ama İsa adına yazmak istediği zaman, ortaya çıkan, en sıkıcı bir ypıt, «Kıyamet» oldu.

Böyle uzun bir «mesaj» için bağışla beni. Dostluğun için tekrar teşekkür ederim.

Elini sıkarım.

M. Gorky

M. M. PRİSHVİN'e

22 Eylül 1926
Sorrento

Edebiyatımız senin gibi doğayı seven, doğanın keskin-görüşlü bir öğrencisi, katışıksız bir şairini senden önce görmemişti, sanırım. «Kara Arap», «Kolobok» ve «Korkusuz Kuşların Ülkesi»ni okurken

---

(1) Stefan Zweig, «Drei Dichter ihres Lebens-Casanowa, Stendhal, Tolstoi», Leipzig, Insel Verlag, 1928. Kitapta şu ithaf yeralıyordu: «Maxim Gorki-dankbarst und verehrungsvoll. (Maxim Gorki-Şükran ve saygılarımla-çev.)» — Yayımcı.

duyduğum, tam anlamıyla şahane «Baharlar»ını okurken pekişen birşey bu. Rus doğası Kaigorodov ve birçok diğer yazarla içten gelen sözler yaratırken, Aksakov mükemmel «Bir Avcının Notları»nı, «Balıkçılık Üzerine»sini yazdı; Menzbir kuşlar üzerine kitabında nefis sayfalar düzenledi. Ama bütün bunlar «ayrıntıların yazarları» oldu, hiçbirinde toprağımızın, ondaki canlı ve —sözümona— cansız herşeyin tümünü saran, içine işleyen, neşe dolu sevgisini bulamadım, hiçbirinde «görüş alanına giren herşeyin babası ve ustası» olan sendeki gibisini bulamadım. Senin duygularında ve yazılarında, dinsiz bir güzelliğin belirlediği eski, peygambersi, başka bir deyişle Toprağın bir oğlundan senin taptığın Yüce Ana'ya akan gerçekten insanca şeyler seziyorum. Doğal olaylar konusundaki varsayımlarını ve yargılarını okurken gülümsüyor, herşeyi şahane bir çekicilikle anlatmana neşe içinde gülüyorum. Abartmıyorum —onun gücüyle, senin pırıl pırıl ışık saçan ruhunun yaşamın tümünü aydınlattığı, kuşlara ve otlara, yabantavşanı ve «aşağı» köylü kadınlarına, şen cam-üfleyicileri ve Palkin adlı adama bir tür olağanüstü önem ve hak verdiği, gerçekten az bulunur özellikleri algılama duyarlığına sahibim. Tasvir ettiğin herşey tek bir canlı nehire karışıyor, senin anlayışlı kalbinin yüklediği bir anlam kazanıyor, insanlar ve —bilge ve şair— senin için kıpır kıpır, heyecanlandırıcı bir dostlukla doluyor. Büyük bir «bilgesin» çünkü. «Çünkü, öldürülünce daha gerçek olurlar...» ve «her nasılsa insana güvenmeyi daha iyi öğrenirler» demekten korkmayan bir bilge. Yazıların böyle yaygın olmayan ve derin, oldukça çok düşünce taşıyor, ama, belki ondan da çok, şunun gibi şaşırtıcı incelikte söyleyişler var: «Nereden çıktı bu küçük oyuk? Oh, bir fare geçmiş!» Senin mutlaka bir sihirli çubuğun var, yaşlı büyücü seni. «Ve uyandığım zaman, dünya başladı!» Hepsi öylesine güzel ki insanın damların tepesine fırlayıp «Yaşasın! İşte bizim Rus sanatımız!» diye haykırası geliyor. Gerçekten, gerçekten öyle!

Filozof bir eleştirmenin, senin «panteizm»ini ([2]), «panpsişizmini» ([3]) ya da «hilozoizmini» ([4]) yazacağı, yazılarındaki iyi ve insancıl herşeyi övgünün pekmezine veya öğüdün hardalına beleyeceği zaman gelecek. Bana göre sen sağlam bir biçimde oluşturduğun, haklılığı tümüyle kanıtlanmış, insanlığın ergeç din olarak benimseyece-

---

([1]) Yazarın M. Gorky'ye yolladığı «Berendei'ın Baharları» adlı kitabı üzerine yazılmıştır.

([2]) Panteizm: varlıkların birliği felsefesi

([3]) Panpsişizm: akıl ve ruh birliği

([4]) Hilozoizm: her varlığın canlı olduğunu savunan inanış

ği bir geo-optimizm ([5])i bugün savunuyorsun. İnsan özüyle, kendi doğasıyla sevgi ve dostluk içinde yaşasa, «görüş alanına giren herşeyin babası ve efendisi» olsa, —şimdi olduğu gibi— kölesi olmasa, ancak senin izlediğin yoldan ulaşabilir mutluluğa. Çok önemli bir iş yapıyorsun, önümüzdeki uzunca bir süre anlaşılamayacak, sezilemeyecek bir şey. Seni tümüyle anladığımı ileri sürecek kadar küstah değilim, ama sahip olduğun ve dikkati çeken bir basitlikle anlattığın bilgeliğin büyük anlamını yanılmadan anladığıma inanıyorum. «Baharlar»a giren tüm öykülerini «Krasnaya Nov» dergisinde yayınlandığında okurken sana söylemek istediklerim işte bunlardı. Sana ruh gücü, yorulmazlığı ve neşesi dilerim, sevgili dostum.

Şimdi, «erkek arkadaşını» bana «hırsız, ayyaş ve külhanbeyi, ama iyi bir çocuk» diye tanıtan 17 yaşında bir kıza mektup yazacağım. Bir mektupta ona bunun nasıl olabildiğini sormuştum. Bugün şöyle cevap vermiş: «Bazen kötü insanların içinde tüm kötülükleri bastıran iyi ve büyük birşeyler olur ve herşeyi bağışlayarak yardım edemezsin.» Burada, onyedi yaşında, bilgelik var. Yeni birşey değil, ama kötü de değil, ha?

«Alpatov'un Gençliği» ([6]) yakında ayrı bir kitap olarak çıkacak mı?

Gosizdat tarafından çok sevdiğim bir kitabın, Sergeyev-Tsensky-nin romanı «Valya»nın birinci cildinin yayınlanması çok sevindirdi beni. Chapygin'in «Razin»ini de çok beğendim-güçlü bir yazı örneği!

Sergiyevo'da çok ilginç bir insan yaşıyor, Sergei Grigoryev-Patrashkin.

Sana en iyi dilekler, sevgili M. M., sağlıcakla kal.

A. Peshkov

Karına ve çocuklarına selâmlar, ailenin çok iyi insanlar olduğuna inanıyorum.

22.9.26

Rusya'da bugün üç büyük sanatçı var ve hepsi de değişik bir biçimde olağanüstü: insanların dünyayı tümüyle yeni bir ışıkta görmelerini sağlayan sen; Rusya'nın sevgili ve eylemsiz, yaşlı aydın sınıfı için çok ince ve sevecen tonlarda ağıt yakan Sergeyev-Tsensky; ve ilk gerçekten tarihî Rus romanı yaratan, anlattığı çağın ruhuna ve maddesine şaşırtıcı bir bakış getiren Chapygin.

---

(5) Geo-optimizm: yeryüzünün en ideal, en iyi dünya olduğu inancı.

(6) «Alpatov'un Gençliği»: M. M. Prishvin'in otobiyografik romanı — Yayımcı.

Dostluk ve inceliğinden «Gorky de var» diyebilirsin. O adam hakkında benim kendi görüşüm var ve onu sizin üçünüzün yanına koymayacağım. Sahte bir alçak gönüllülükten değil, sizin herbirinizden çok daha az sanatçı olduğundan. Bu gerçekten böyle.

En iyi dilekler, sevgili M. M.

22.9.26

A. Peshkov

A. P. CHAPYGİN'e

15 Ocak 1927
Sorrento

Sevgili Dost Alexei Pavlovich,

Değişik dergilerde parça parça yayınlanırken olduğundan daha büyük bir zevkle okudum, «Razin»in birinci cildini. Olağanüstü değerde bir yapıt yarattığın kanısı bende daha da derinleşti. Edebiyatımızda bu denli gerçekten tarihî bir roman yazılmamıştı - duygumun bana söylediği bu. Sen veya herhangi biri benden bu savımı nedenleriyle kanıtlamamı istese herhalde beceremem, Kremlin'in yapıldığı dönemde Moskova'da yaşayanların onun güzelliğini sözle anlatamadığı gibi. Anlıyor musun? Çağdaşlarının «Razin»in güzelliğini ve gücünü hissetmemesi, dahası, anlamaması seni ne şaşırtmalı ne de üzmeli.

Sana «Razin» de «neyin kötü olduğunu» söyleyemem çünkü içinde o türden hiçbir şey bulamadım. Sana kitabının «lafebeliğiyle,» tekrarlarla dolu olduğunu söyleyenleri anlamıyorum. Bence kitabın eski ikonalardaki Meryem Ananın örtüsünü andıran zarif bir inci işlemesine benziyor-bütünü parçalamadan tek bir inci bile çıkarılamaz. Kitabın güzelliğiyle esrik, abartıyorum belki, ama sakın ayıltmaya çalışma beni. Evet, beni şölenime bırak. Gerçekten, Razin'in hiçbir estetik, bürokratik eleştirisi benim görüşümü değiştiremez.

Dikkatimi çeken birkaç küçük hatayı söylememe izin ver......

......Sonraki baskılarda düzeltilebilecek, bunlar gibi birkaç düzine ufak tefek şeyler bulabilirsin. Kitabın hiçbir hatayı affetmiyor.

Sevgili arkadaşım, kutlarım seni, senin için çok sevinçliyim. Ama neden «benim son yapıtım» diyorsun? Yorulmuş olabilir misin? Belki de sansürcüler ve eleştirmenler rahatsız ediyor seni? Biraz din-

lenmek, yorgunluğunu giderir; eleştirmenlerse önemsenmeye değmez. Onlara ihtiyacın mı var? Kitabın kendi yolunu kendi açar.

Hayır, «Razin» gibi anıtsal birşeyler daha yazmalısın. Bu, yapmak «zorunda» olduğun birşey. Kucaklarım seni sevgili A.P. Sağlıkların en iyisi senin olsun 15.1.27

A. Peshkov

N. K. KRPSKAYA'ya

16 Mayıs 1930
Sorrento

Sevgili Nadezhda Konstantinovna,

Vladimir İlyich'ten (Lenin-yayımcı) anılarını okumayı yeni bitirdim, böylesine basit, güzel ve içli bir kitap, elini uzaktan da olsa sıkma, bunun için sana teşekkür etme, birşeyler söyleme, anılarınla uyanan duygularımı anlatma arzusu uyandırdı. Tesadüfen, D. Kursky ve Lyubikov dün beni görmeye geldi. Kursky, Lenin'in beyin yapısı üzerinde Focht'un yaptığı çalışmayı anlattı. Bütün gece, o öldüğünde ne büyük bir dehanın söndüğünü, ne eşsiz bir kalbin durduğunu düşündüm. Sanıyorum 1920 yazında, Gorki'ye gidişimi, anımsadım, tüm canlılığıyla. O zamanlar politikanın dışındaydım, günlük yaşamın küçük dertleriyle uğraşıyordum. V. İ.'ye bu küçük dertlerin baskısından yakındım. Diğer şeyler arasında, ahşap yakacak saklamak için yıkarken, Leningradlı işçilerin pencerelerin camını çerçevesini kırdıklarını, saç damları harabettiklerini, halbuki kendi evlerinin damlarının aktığını, pencerelerini ince tahtalarla onardıklarını, buna benzer şeyler söyledim. İşçilerin kendi emeklerinin ürünlerine böylesine düşük değer biçmelerine kızmıştım. «Siz devrim plânlarıyla uğraşıyorsunuz, böyle küçük şeyler size ulaşmıyor» dedim. Verandada bir aşağı bir yukarı yürürken, hiç cevap vermedi. Bense, onu böyle önemsiz şeylerle rahatsız ettiğim için kendimi ayıpladım. Çaydan sonra, birlikte yürüyüşe çıktığımızda şöyle dedi bana: «Küçük işlere önem vermediğimi düşünmekle yanılıyorsun; ayrıca, söylediğin emeğin düşük değerlenmesi küçük bir iş de değil-hayır, bu önemsiz birşey değil; biz fakir bir halkız, her kuruşun, her santimin değerini iyi bilmeliyiz. Çok şey yıkıldı, kalan herşeyi çok iyi korumalıyız. Bu, ekonomimizin yeniden kurulması için zorunludur. Ama insan işçiyi herşeyin sahibi olduğunu henüz kavrayamadığı için nasıl suçlayabilir? Bu bilinç bu ka-

dar çabuk ortaya çıkmaz; ancak bir sosyalistte görülebilir bu. «Söylediklerini kelimesi kelimesine hatırlamıyorum tabiî, ama anlamı buydu. Bu konu üzerinde uzun bir süre konuştu. Belirttiği «önemsiz şey» lerin sayısına ve düşüncelerinin nasıl çarpıcı bir basitlikle, yaşamın en küçük olayından en geniş genellemelere yükseldiğine hayran kaldım. Onun büyük bir inceliğe erişmiş bu yeteneği herzaman hayran bıraktı beni. Analiz ve sentezin böylesine uyumlu işlediği bir başka insan bilmiyorum. Bir başka zaman, geri zekâlı çocukları, olumsuz yönde etkiledikleri normal çocuklardan ayırmak için Leningrat dışında bir manastıra götürmeyi önerdim. V.İ.'nin bu konuda daha önceden düşündüğünü ve bir yoldaşa bundan sözettiğini öğrendim, daha sonra. «Bütün bunlar için zamanı nasıl buluyorsun?» diye sordum. «Bu, ben Londra'da Whitechapel'dayken ortaya çıkmış bir sorundu,» dedi. İleri görüşlü bir insandı. Capri'de o yılların edebiyatı üzerinde konuşurken, benim kuşağımın yazarlarını olağanüstü bir doğrulukla niteliklerini acımadan ve rahatça ortaya koyarak eleştirdi. Sonra benim öykülerimdeki bazı nesnel yetersizliklere değindi ve şöyle azarladı beni: «Yaşam deneyini böyle kısa öykülere dağıtmamalısın. Tümünü bir tek kitaba, büyük bir romana dökme zamanı geldi.» Bir ailenin Moskova'nın yangından sonra yeniden yapıldığı 1913'le başlayıp günümüze dek inen yüzyıllık bir tarihini yazmayı düşündüğümü söyledim ona. Ailenin kurucusu, 1812 Partizan eylemindeki yiğitliğinden ötürü ağanın azat ettiği ihtiyar meclisi üyesi bir köylü olacaktı. Memurlar, rahipler, fabrikatörler, Petrashevsky ve Nechayev yandaşları, yetmişlerin insanları çıkacaktı bu aileden. Dikkatle dinledi, bazı sorular sordu, sonra «Nefis bir konu, ama kuşkusuz güç, uzun bir zaman alır. Başa çıkacağına inanıyorum ama nasıl sonuçlandıracağını kestiremiyorum. Yaşam mantıklı sonlar getirmiyor. Hayır, bu kitap devrimden sonra yazılmalı, bugün bize gereken, «Ana» gibi birşey,» dedi. Tabii kitabın nasıl biteceğini ben de kestiremiyordum.

İşte her zaman gerçeğe doğru böyle şaşırtıcı biçimde düz bir çizgi üzerindeydi; her konuda öngörüş ve sezgi doluydu.

Ama neden bunu bütün yaşamı boyunca onun yanında olan onu benden ve herkesten daha iyi tanıyan sana anlatıyorum.

---

(1) Krupskaya, N. K. (1869-1939) — SBKP'nin en eski üyelerinden, Lenin'in karısı ve en yakın yardımcısı, eğitim konusunda büyük otorite — Yayımcı.

Sağlıkların en iyisini dilerim senin için, sevgili Nadezhda Konstantinovna, elini sıkar, kucaklarım seni.

Maria İlyinishnaya'ya (2) selâmlar.

A. Peshkov

17 Ocak 1923
Sorrento

Sevgili Alexei Nikolayevich,

Ülke çapında bir yarışma (1) için yedi ödül yetersiz. Sayının en az onbeşe ve birinci ödülün 25.000 rubleye çıkarılmasını salık veririm. Bu daha etkileyici olacaktır.

Sonra, neden yalnız komedi? Dramı da alın yarışmaya. Mutlaka-

Benim katkım pek gerekli değil, ayrıca oyunları okuyacak zamanım da yok; tepeden tırnağa ciddî bir insanım hem de. Samanyolunu değiştirip yeniden düzenlemenin zorunluluğu veya «Olması Gerektiği Biçimiyle Evren» konusunda çok ciltli bir yapıtla uğraşıyorum. N. Morozov'la yarışacağım.

Resmî makamlara, Koltonovskaya hakkında yazdım. Emekli maaşı için daha kaç yaşlı bayanın var depoda?

Söylentilerden senin, benim çok saygıdeğer adaşım ve sevgili arkadaşımın 25 yıldır Rus Mektupları alanında çalıştığını öğrendik ve biz, Sorrento sakinleri, yani, Vsevolod İvanov ve karısı, Toquato Tasso, Sylvester Schchedrin, Marion Crawford, Henrik İbsen ve diğerleri (**), sana bir kutlama ve şükran mesajı yollamaya karar verdik. Sonra, ikinci bir düşünceyle, bu mesajı göndermedik, içimizden bazılarının zamansız hastalığı ve diğerlerinin beklenmedik ayrılışları yüzünden. Yalnız akrabalarımla ben kaldık. Şaka bir yana, seni içtenlikle kutlarım. Senin büyük ve canlı yeteneğine ne çok saygı duyduğumu bilirsin. Evet, senin yeteneğin, canlı gibi algıladığım içinde kıvılcım olan, keskin görüşlü birşey-keskin görüşün, üçüncü yazılmış olsa da bana göre yeteneğini oluşturan etkenlerin en başında geliyor, tümüyle büyük, gerçekten Rus, Rusa özgü bir biçimde zeki, tüm «gün-

---

(2) Ulyanova, Mİ (1878-1937) — Lenin'in kızkardeşi — Yayımcı.

cel «doğru»lar içinde saklı tutuculuğu iyi yakalayan ve bunlarla iyi alay edebilen bir nitelik. Epeyce değerli ama yeterince incelenip değerlendirilmemiş yapıtlar yazdın, bazıları daha anlaşılmadı bile, ama bu üzücü olsa da hiç de kötü birşey değil. Saydamlık, pencere camında değerli bir nitelik, ama dürbün mikroskop, teleskop gibi içinde cam da olan şeyleri alırsan, herşeyi görürsün ama cam yokmuş gibidir. Gerisini sen anlarsın. Şunu da eklemek istiyorum, yirmi beş yıllık çalışmana karşın hâlâ «yeni»sin ve sonuna dek de öyle kalacaksın. «Peter»in, yazınımızda ilk gerçekten tarihsel roman ve çıkması çok uzun süren bir kitap. Geçenlerde ikinci bölümden bir alıntı okudum —çok güzeldi! Nefis kitaplar yazabiliyorsun; yalnız, hızın yetersiz. «Büyük Sınav»ını okuyorum. 1918 Yılı»nı, —ondan—, ne büyük bir görüş ve anlatım yeteneği! Ama insanı üzen, tamamlanmamış sayfalar var. Yaşlı bir adamın homurdanması, orada burada. Yeter artık!

Kucklarım seni, sağlıkların en iyisini dilerim. Sevgili ve zeki Tusya'na selâmlar.

A. Peshkov

19 Şubat 1935
Moskova

Yoldaş A. Shcherbakov'a,

Kanımca, eleştiri kavramı ve işlevinin tanımı, yazarlar ve eleştirmence çok iyi bilindiği gibi, çok «genel» terimlerle yapılmış. Bu yüzden de canlı ve ateşli bir ilgi uyandırmada ve hem yazınsal yaratıcılığın bir yöntem ve tekniği hem de Sovyet sanatının estetik ve etiği olarak sosyalist gerçekçilik sorunu üzerinde verimli bir tartışma getirmede yetersiz kalıyor.

Sosyalist gerçekçilik üzerinde çok şey yazıldı, hâlâ yazılıyor, ama Yazarlar Kongresinde eleştirmenlerin varlık nedenlerini ortaya koymamalarını açıklayan hiçbir belirli görüş yok. Bize asıl gereken, ül-

---

(1) A. N. Tolstoi, Gorky'ye en iyi teatral komedi için ülke çapında bir yarışma düzenlediğini bildirmiş, ondan jüriye katılmasını ve genç oyun yazarları için komedi üstüne bir makale yazmasını istemişti.

(2) Yazar Vsevolod İvanov ve karısı M. Gorky'yi Sorrento'da ziyaret etti; Torquato Tasso (1544-95) Sorrento'da doğdu; Sylvester Shchedrin (1791-1830) Rus görünüm ressamı, Sorrento'da çalıştı; Francis Marion Crawford (1854-1909) Sorrento'da yaşadı ve öldü; İbsen (1828-1906) Sorrento'da bir yaz geçirdi. — Yayımcı.

kemizdeki tüm eylemlerin ve proletarya diktatörlüğünün yaratıcı eylemine karşı tüm direnç hareketlerinin anlamını kucaklayıp aydınlatacak ölçüde geniş, sağlam bir biçimde oluşturulmuş «işleyen bir gerçekçiliktir». Çünkü, bu «işleyen gerçekçiliğin» çatısı içinde, farklılıklar kaçınılmazdır ve hoşgörülebilir-doğal ki, «kaçınılmaz» ve «hoşgörülür»ün sınırları büyük bir özenle belirlenmelidir. Bence sosyalist gerçekçiliğin çıkış noktası olarak Engels'in sözleri alınmalıdır: Yaşam, sürekli bir devinim ve değişimdir. Doğada fiziksel ve kimyasal enerjiler mekanik biçimde işler, buna karşın insan toplumlarında, sınıfsal güçlerin sürtüşme ve çarpışmaları ve emeğin maddî kültür yaratıp sürdürme amacına, burjuva olana ve sınıf bencilliğine yönelik eylemlerini göüryoruz. Tarihsel olaylar, burjuva toplumunda bilim az veya çok başarıyla sınıfları biraraya getirip birleştirmeye, yani uzlaştırmaya çalışan bir «katalizör» rolü oynadığını gösteriyor ki, bu, burjuva toplumda zora boyun eğmeye zorlamakla eşdeğerdir. Bireycilere kapitalist koşullar altında bilimin enaz, sınıfsal çelişkilerin gelişmesiyle ilgilendiği, çoğunlukla durağan bir denge araştırdığı gösteriyor ki, bu, burjuva toplumda zora boyun eğmeye zorlamakla eşdeğerdir. Bireycilere kapitalist koşullar altında bilimin enaz, sınıfsal çelişkilerin gelişmesiyle ilgilendiği, çoğunlukla durağan bir denge araştırdığı gösterilmelidir.

Burjuva yazınının gerçekçiliği eleştireldir, ama yalnızca sınıf «stratejisinin» gereksindiği eleştiri ölçüsünde, kendi egemenliğini sürekli kılma savaşında yaptığı hataları burjuvaya göstermek için. Sosyalist gerçekçilik, ise «eski dünyanın» kalıntılarına tehlikeli etkilerine karşı savaşa ve bu etkilerin kökünü kazımaya yöneliktir. Ana görevi de sosyalist ve devrimci dünya görüşü ve kavrayışını geliştirmektir.

Bu tür düşünceler, kanımca, yazarlar ve eleştirmenler arasında karşı koyma ve kızgınlık uyandırarak yararlı bir tartışmaya götürebilir. Yazarlarımız, yazının hedef ve görevleri konusunda çok az düşünüyor konuşuyor, bu yüzden işlerinde daha canlı ve derin bir ilgi yaratmak için bir girişim gerekli.

Bilimsel sosyalizmin öngördüğünün en kapsamlı ve etkin biçimde Partinin çalışmalarıyla gerçekleştirildiği, bu öngörünün örgütleyici gücünün, bilimsel niteliğinden doğduğu, yazarlara olabildiğince sık ve sürekli hatırlatılmalıdır. Kapitalist dünya tümüyle, Marksist düşüncenin belirttiği biçimde, çöküşüne doğru giderken, sosyalist dünya kuruluyor.

Buradan, mantığa uygun biçimde, öngörünün, geniş bir yaşam bilgisinde öğütülmüş ve materyaline en büyük biçim kusursuzluğunu

vermek için sezgi çabasıyla zenginleştirilmiş —olanaklı ve istenen şeylerle zenginleştirilmiş— imgelerle düşündüğünde sanatçı tarafından kabuledilebilir birşey olduğu sonucuna varılır. Bir başka deyişle, sosyalist gerçekçi sanat, «büyütmek ve görüntüyü tamamlamak» olarak belirlenir. Sezgi, bilgiden önde gelen birşey, bir «kehanet» gibi anlaşılmamalı-kehanet, deneyimi daha çok, belirli bağlantı ve ayrıntılardan yoksun bir imge veya varsayımla zenginleştirir, tamamlar. Harflerin kişileri, bilimin devrimci varsayımları ve Speransky'nin «işleyen gerçeklik» olarak görev yapan deneyle sağlamlaştırılmış varsayımları ile tanıdıklaştırılmalıdır. Bu konu üzerinde, Sovyet Denel Tıp Enstitüsü Yönetmeni Lev Nikolayevich Fyodorov'la konuşursanız, bunun yanında Enstitünün görevleri ve insanın karmaşık incelemesinin gerekliliği konusunda bir rapor vermesini isterseniz, çok yararlı olur.

Morozov için bir anıt ve bir Sovyet Tiyatrosu sorunu konusunda şimdiye dek hiçbir şey yapılmadığına dikkatinizi çekerim.

Afinogenov'un raporunun, önermelerinde yuvarlak, belirsiz ve tutarlı sonuçlardan yoksun olduğu görüşündeyim. Tüm gerekli açıklamasını ortaya koymadan sosyalist gerçekçiliğin «utkularından» —ki bunda gerçekten mükemmeldik— konuştuğumuzdan kuşkulanıyorum. Aktörleri «yönetmenlerin» inatçılıklarına karşı savunurken, bu gibi durumlarda —ki hiç de seyrek değil— bu inatçılığın oyun yazarlarına dek uzatıldığından da (bu oyun yazarları tiyatroya gerçekten «ham» madde verirken, yani tamamlanmamış, bitirilmemiş oyunlar) sözetmeliyiz. Afinogenoş, hem tiyatroda, hem sinemada oyun ve senaryo yazarlarımızdan çok daha usta yapımcılarımız olduğunu belirtirken haklıydı. Bu noktanın açıklığa kavuşturulması gerek. Afinogenov'un raporu büyük bir olasılıkla, yagın ama küçük bir «sahne-arkası» polemiğe yolaçacak.

Shaginyan, eleştirmenlerden «yol göstericilik» istiyor. Bunun doğru olduğunu söylemek çok güç. Birleşik ve arkadaşça çalışma iştenmeliydi. Romancılar, hikâyeciler ve oyun yazarları da eleştirmenlere yolgöstericilik yapıyorlar, onlara kamuoyunu oluşturmak için görüntülenmiş materyal, yani, sosyal etik ve estetiğin gelişmesi için ideolojik sonuçlar sağlayarak. Bir edebiyat tarihi yazılması istemi anlaşılabilir, ama «her yazar üzerine monografi» yazarlara zararlı olur yalnızca.

Shaginyan'ın Rus edebiyatını kardeş cumhuriyetlerin edebiyatlarıyla karşılaştırarak eleştirip değerlendirmek gereğini belirten önerisi çok değerli.

Maxim Gorky